



DE
SOENDANEESCHE
HEMELLING
door
C. J. HOEKENDIJK



G. F. CALLENBACH — NIJCKER

DE SOENDANEESCHE HEMELLING

DOOR

C. J. HOEKENDIJK

GEÏLLUSTREERD DOOR FRANS VAN NOORDEN



NIJKERK — G. F. CALLENBACH



HOOFDSTUK I.

Het land van Abdoerahman.

Abdoerahman heette de kleine jongen, van wien ik u wat wil gaan vertellen. Dat vindt gij waarschijnlijk een zonderlinge naam, want ik weet zeker, dat niemand van uw vrienden zulk een vreemden naam draagt.

Abdoerahman was ook geen Hollandsche jongen en daarom klinkt zijn naam voor u zoo zonderling.

Het land, waarin onze Abdoerahman geboren werd, leefde en stierf, ligt hier ver, heel ver vandaan. Als er een rechte weg was van hier naar dat land en ge zoudt iederen dag tien uren onafgebroken flink doorloopen, dan zoudt ge toch wel een jaar noodig hebben om het te bereiken. Nu ge dat weet, zal het u ook wel niet meer verwonderen, dat de jongens in

zoo'n ver land heel anders heeten, er heel anders uitzien en heel anders leven dan in Holland.

Abdoerahman was een Soendanees. Zijn vaderland heet de Pasoendan of de Soendalanden en het ligt op het Westelijk gedeelte van het groote eiland Java.

Er wonen in die Pasoendan ongeveer evenveel Soendanezen als er Hollanders in ons land wonen, maar het land is veel grooter en daarom niet zoo dicht bevolkt. Zulke groote steden als Amsterdam en Rotterdam heeft men daar niet; de meeste menschen wonen er in kleine dorpjes, die zij dessa's noemen. Er zijn wel enkele groote steden, maar daar wonen meer Europeanen en Chineezen dan Soendanezen.

Neen, de echte Soendanees houdt er niet van te wonen in een huis met drie of vier verdiepingen, in een nauwe straat, waar men haast niets van de vrije lucht kan zien en genieten. Een echte Soendanees woont in een klein huisje van bamboe, dat hij zelf heeft gebouwd en dat hij ook zelf onderhoudt. Maar rondom dat huisje moet een open plaats zijn, waar hij pisangboomen en klappers kan planten en waar hij vrij kan rondscharrelen, zonder dat hij voortdurend op de vingers gekeken wordt. Hij wil vrij zijn en zich vrij kunnen bewegen.

En dan moet zijn huis ook dicht bij zijn sawah staan, want een Soendanees zonder sawah is als een koning zonder onderdanen. Een stukje sawah moet een Inlander hebben, want anders gevoelt hij zich niet op zijn gemak. Zelfs al verdient hij zijn brood als timmer-

man, smid of barbier — in zijn vrijen tijd moet hij toch naar zijn rijstveld kunnen gaan om daar te spitten, te ploegen, te planten of — wat hij natuurlijk het allerliefst doet — te oogsten.

Weet ge wat een sawah eigenlijk is?

Dat is een stukje land, waarop rijst wordt verbouwd. Die rijst kan alleen maar goed groeien als zij in het water staat. Ik bedoel niet in een sloot of in een vijver, maar op een stuk grond, dat geheel onder water staat. En dat water moet niet op dien grond stilstaan, maar er geregeld over heen stroomen.

Nu is het Soendaland een wondermooi, bergachtig land. Men heeft er verscheiden hooge, langzaam afloopende bergen. Op de hellingen van die bergen nu worden terrassen aangelegd en rondom die terrassen worden kleine dijkjes gemaakt. Daarin is een Soendanees zeer handig. Nu vangt hij zoo hoog mogelijk het water op van een beekje, dat op de bergen ontspringt en leidt dat water door een goot of door een bamboe naar het hoogste rijstveld. Het water loopt er aan den éénen kant op, stroomt over de geheele sawah heen en glipt dan door een gaatje in het dijkje naar de volgende sawah, die iets lager ligt. Dat spelletje gaat zoo voort, totdat alle sawahs zijn besproeid en dan eerst wordt het water naar een riviertje geleid om verder naar zee te stroomen.

Zoo maakt een Inlander van een droog stuk grond een nat rijstveld.

En heeft hij eenmaal zoo'n rijstveld met voldoende stroomend water, dan is hij den koning te rijk. De grond wordt dan geploegd en geëgd en daarbij plonst hij naar hartelust in de modder rond.

Is de grond gereed gemaakt, dan volgt het uitplanten. In een klein kweekbed heeft hij zijn rijst gezaaid en de gekweekte plantjes worden nu uit het kweekbed gehaald en naar de sawah overgeplant. Het is een heel werkje en dat in die modder, maar de Soendanees doet het graag en hij behoeft het niet alleen te doen, want zijn vrouw en kinderen helpen daarbij dapper mee. Zij zien er dan soms uit, dat ge ze met geen tang zouden durven aanpakken.

Is de rijst eenmaal uitgeplant, dan moet de sawah nog eens af en toe van onkruid worden gezuiverd en dan, ongeveer 150 dagen na het uitplanten, is zij meestal rijp en kan geoogst worden.

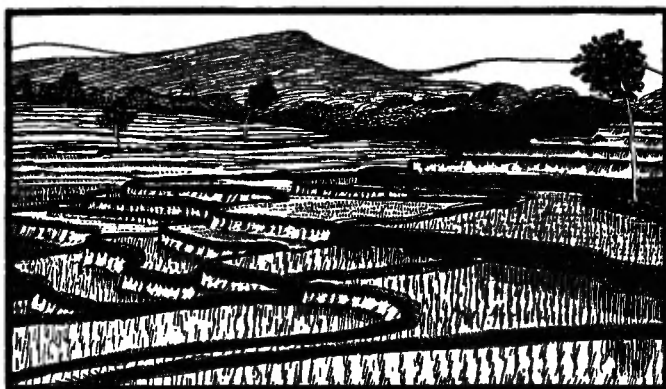
Die oogsttijd is een feesttijd voor den Soendanees. Mannen, vrouwen, jongens en meisjes trekken dan naar de sawahs, elk met een klein mesje in het haar. De rijst wordt niet gemaaid, doch halmpje voor halmpje afgesneden en dan in bossen gebonden, gedroogd en naar de rijstschuur gebracht. Daarvoor zijn natuurlijk heel wat handen noodig en daarom moet ook ieder medehelpen.

Dat is de feesttijd in de Pasoendan.

Behalve de verzorging van de sawah, heeft de Soendanees natuurlijk nog wel ander werk. Hij verbouwt

ook thee, koffie, tabak en andere dingen, maar de rijst verbouwt hij het meest en het liefst.

Zooals ik reeds zeide, is het land van den Soendanees een wonder mooi land. Die hoge bergen en daartusschen de diepe dalen; de beekjes, die op de bergen ontspringen en vroolijk voorthuppelen over



zelfgebaande wegen, om zich af en toe met donderend geraas op een veel lager gelegen gedeelte te storten en dan maar weer vroolijk voort te snellen; de wuivende palmen met hun reuzenbladeren; de rijke bloemenpracht en plantenweelde doen vaak verstomd staan van bewondering en ge benijdt het Soendaneesche kind, dat in dit mooie land kan spelen en stoeien naar welgevallen, dat urenlang kan rondplassen in het water en dat niet geplaagd wordt door moeilijke sommen en vervelend taalwerk, dat nooit naar school behoeft te gaan als het niet wil — in het kort, dat

heerlijk kan genieten van de vrijheid in dit wondermooie land.

Dat mooie land is echter erg warm. Schaatsenrijden doen de menschen daar nooit — dat begrijpt ge wel. Ze weten zelfs niet eens wat sneeuw is. Het is daar altijd zomer. Alleen is het den eenen tijd wat natter dan den anderen tijd. Soms regent het er drie, vier maanden dag aan dag; dan komt de kentering en gebeurt het, dat er in geen drie maanden een druppeltje valt, of het moest wezen van een vogeltje, dat zijn neus snuit.

In dien drogen tijd vooral heerschen er allerlei ziekten en omdat er nog weinig doktoren zijn en de menschen vaak niet naar de raadgevingen van die doktoren willen luisteren — sterven er dan soms heele dorpen uit.

In dat opzicht zijn die menschen dus niet te benijden, maar veeleer te beklagen, want hun lijden is vaak ontzettend.

Maar vooral zijn zij te beklagen, omdat zij den Heiland niet kennen. Zij gelooven wel aan een God, maar die God bekommert zich niet om de menschen. Alles wat er gebeurt en alles, wat de menschen doen, heeft God besloten en daar is niets aan te veranderen. Als gij ziek wordt, als er brand komt, als gij steelt of liegt of moordt, dan gebeurt dat omdat God het besloten heeft, en het helpt niets daar iets tegen te doen.

Het gebed kennen zij niet. Zij gaan wel eens naar

hun kerk, maar zij doen daar niets anders dan een paar gebeden opzeggen in een taal, waarvan zij geen woord verstaan. Een God, Die als een Vader voor de menschen zorgt en tot Wien wij alles mogen zeggen, wat ons deert, een Heiland, Die onze zonden wil vergeven en ons naar den hemel wil leiden — kennen zij dus evenmin. Als zij ziek zijn of moeite hebben, maar vooral ook als zij sterven gaan, hebben zij niets, dat hen troosten kan dan alleen deze gedachte: „God heeft het zoo besloten en ik kan er dus niets aan doen.”

Wij gevoelen dus hoe noodzakelijk het is, dat wij, die den Heiland wel kennen, naar die Soendaneezen gaan, om hun van dien Heiland te vertellen. Nu kunnen natuurlijk niet alle christenen naar dat verre land gaan, maar wel moeten alle christenen helpen er zendelingen heen te zenden, die dan, in hun naam, van den Heiland en Zijn liefde kunnen vertellen aan die ongelukkige menschen, die Hem nog niet kennen.

Nu weet ge iets van het land, waarin Abdoerahman woonde en nu zal ik van hem gaan vertellen.

HOOFDSTUK II.

Met de buffels naar de sawah.

Sidin had een zoon gekregen — dat was een vreugde in de familie. Hij had wel reeds eenige kinderen, doch

dat waren *maar* meisjes en die zijn in dat land niet in tel. Bij ons is dat gelukkig heel anders. Vader en moeder houden van ons precies evenveel of wij meisjes of jongens zijn, doch in de Soendalanden is de vader niet eens blij, als hij een dochtertje krijgt en hij kijkt er dan ook bijna niet naar om. Hij heeft ze net zoo lief niet als wel. Wat heeft men nu aan meisjes? Die kunnen toch de buffels niet hoeden en de sawah bewerken? Nu ja, zij kunnen rijst stampen en koken en kunnen wat helpen bij het uitplanten, wieden en oogsten, maar daar moet toch altijd een man wezen, die voor de buffels zorgt, den grond beploegt en de leiding van alles heeft, want anders gaat het nooit goed. Maar wie zou dat alles regelen, wanneer Sidin eens oud werd of stierf? Hij had alleen maar drie meisjes en dat maakte hem vaak o zoo bedroefd en beangst.

Maar nu was opeens aan zijn droefheid en angst een einde gekomen, want nu had hij een zoon en wist hij dus, wie hem later zou helpen en opvolgen.

Achter het huis van Sidin lag een groot rijstblok met twee gaten er in en in die gaten waren een paar bossen rijst gelegd om ze te stampen (dorschen zouden wij zeggen).

Een paar vrouwen stonden naast het rijstblok, ieder met een grooten stamper in de hand en weldra klonk over het erf het vroolijk en welluidend getiktak van de stampers op het blok.

Er moest heel wat rijst worden gestampt, want Sidin wilde de geboorte van zijn zoon vieren met een groot feest.

Een geit werd geslacht en het beste stuk daarvan werd naar den dorpspriester gezonden, opdat deze het feest zou wijden. Er werd rijst gekookt, specerijen klaar gemaakt, visch gebakken, vleesch gebraden, koekjes gebakken en toen werd er feest gevierd. Ja, bij de geboorte van een zoon moest men niet karig zijn, want dan zouden de geesten boos worden en zouden dat op het kind wreken. Alles moest gedaan worden om het welzijn van den jongen te bevorderen.

Welnu, daar was men al spoedig mede begonnen. Pas had de kleine vent getoond, dat hij flinke longen had, door eens op zijn wijze een mooi versje te zingen, of de vraag werd gedaan of hij ook wel een goede maag zou hebben? Daarvan wilde men eens een proef nemen. Men legde hem op den schoot met het hoofd naar beneden en duwde hem een pisang in den mond. Natuurlijk kon de kleine baas die maar niet zoo ineens inslikken en daarom hielp men hem maar wat, door met den vinger de vrucht door het keelgat te duwen.

Hij stikte niet, al scheelde het niet veel, en daardoor had hij getoond levensvatbaarheid te bezitten. Nu hij die vuurproef had doorstaan, zou het verder ook wel goed gaan.

Bang dat men anders te laat zou komen, begon men nu ook al aan zijn vroomheid te arbeiden. Men wenschte,

dat dit kind later een vroom Mohammedaan zou worden en om dat te bevorderen, werd een bekend priester, die pas van Mekka was teruggekeerd, uitgenoodigd om dit kind, tegen een goede belooning, eens . . . in den mond te spuwen. Dat heilige speeksel zou dan wel goed op zijn groei en op zijn vroomheid werken.

Meer kon de vader er niet aan doen. Dat hij ook voor zijn kind bidden kon en zegen vragen van dien God, Die geheel ons leven bestuurt, dat wist die vader niet. God had immers allang besloten of dit kind een dief, een moordenaar of een heilige zou worden en men moest dat nu maar nemen, zooals het uitviel. Daar kon men nu eenmaal niets aan doen en daar moest men dan ook maar niet aan denken.

Maar hoe moest onze kleine man heeten?

Daar had de vader reeds lang en ernstig over nagedacht, want dat was niet alleen van groote beteekenis voor het kind, doch ook voor hem, want van nu aan zou de vader zijn eigen naam verliezen en heeten naar zijn kind.

Dus juist andersom dan bij ons. Bij ons heet een kind naar zijn vader, maar daar heet de vader naar zijn oudsten zoon. Heet de zoon Jan, dan heet de vader Pa Jan, d. i. de vader van Jan.

Eindelijk had Sidin een mooien naam gevonden. Zijn zoon zou Abdoerahman (de barmhartige) heeten en voortaan zou de vader dus Pa Abdoerahman genoemd worden. Mocht later het kind veel sukkelen,

dan kon men dien naam altijd nog wel eens veranderen. Men behoefde dus niet bij den naam Abdoerahman te blijven, doch men kon er mede beginnen.

Zonder zich veel om die overpeinzigen van zijn vader te bekommeren, groeide de kleine kleuter op. Hij behoefde maar even zijn mond open te doen en hij kreeg eten en drinken, veel meer dan goed voor hem was.

Het leek wel een luilekkerland, waarin hij beland was. Aan den zolder was met een touw een rok van zijn moeder vastgebonden bij wijze van hangmat en daar kon hij slapen en droomen, en moeder, grootmoeder, tantes en buurvrouwen zorgden er voor, dat hij vooral geen gebrek leed.

Des avonds tusschen licht en donker droeg zijn vader hem altijd en hoe graag hij dan ook had willen schommelen in zijn hangmat, het werd hem niet toegestaan. Hij begreep natuurlijk niet waarom dit geschiedde, maar zijn vader wist het des te beter. Tusschen licht en donker vloog immers de Pontianak rond, dat was de geest van een booze vrouw, die zelf geen kinderen had gehad en die nu ontzettend jaloersch was op iedere moeder, die wel een kind had. Zag zij nu hier of daar een klein kind in zijn wieg liggen, zonder dat het door vader of moeder werd bewaakt, dan schoot zij er op toe en doodde het. Daarom laat men kleine kinderen des avonds nooit alleen. Men haalt ze uit hun wiegje, houdt ze zooveel mogelijk

wakker en draagt ze rond, totdat het geheel donker is. Dan is het gevaar geweken.

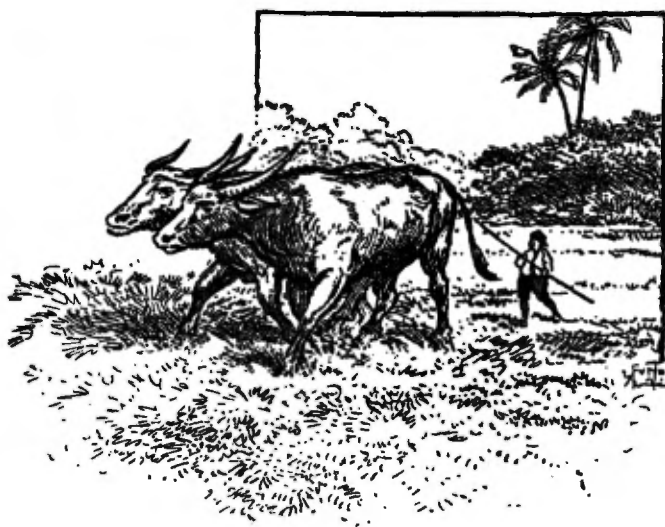
Zoo geschiedde nu ook met onzen kleinen Abdoerahman, of hij het prettig vond of niet. Nu, als hij nooit iets ergers te lijden zou krijgen, dan zou het nog wel losloopen.

En waarlijk, zijn eerste levensjaren gingen vrij onbezorgd voorbij. Toen hij wat loopen kon, begon hij op het erf rondom het huis rond te scharrelen en al heel spoedig had hij den weg gevonden naar een goot, die langs het erf liep en waarin hij heerlijk kon rondploeteren. Dat was een genot. Weldra was hij in het water even goed thuis als op het land. Voor zijn kleeren behoefde hij niet bang te zijn, want die had hij niet. Had hij in het water rondgeplast, dan zorgde de heete zon er voor, dat hij spoedig weer droog was.

Zoo groeide hij op tot een ventje van 6 à 7 jaar. Hij kreeg nu een dun broekje en een kort buisje aan, terwijl om zijn hoofd een groote bruine hoofddoek werd gewonden. Nu was hij een heele baas en mocht hij beginnen zijn vader wat te helpen. Zwaar werk kon hij natuurlijk nog niet doen, maar nuttig werk toch wel. Zijn vader had achter het huis een buffelkraal, waarin twee groote, logge buffels stonden. Deze werden gebruikt om mede te ploegen en te eggen. Die buffels hadden al net een aard als Abdoerahman — zij ploeterden liever in de modder dan dat ze op den drogen grond stonden. Dat kwam goed uit, want nu kon de kleine

jongen er met die buffels op uit gaan om samen in het water te plassen. Wanneer Pa Abdoerahman des morgens vroeg een paar uren met de buffels had geploegd, kwam hij naar huis en dan ging de kleine Abdoerahman er met die logge dieren op uit.

Dat was een gek gezicht, zoo'n klein jongetje met



zoo'n paar groote, sterke beesten. Maar, zij werden al heel gauw de beste vriendjes, want de buffels hadden spoedig begrepen, dat zij bij dezen kleinen baas niet behoefden te werken, doch mochten grazen en in de modder rondspartelen en dat deden zij graag.

Bovendien behandelde Abdoerahman hen nooit ruw. Hij was niet hun beul, die hen sloeg en martelde,

maar hun vriend, die met hen speelde en hun allerlei lieve naampjes gaf. Zij deden dan ook gehoorzaam al wat die kleine vent hun gebood.¹

En de kleine man hield even veel van de buffels als deze van hem. Zoodra vader van de sawah terug kwam, gooide Abdoerahman zijn hoofddoek af, trok zijn baadje uit en klauterde dan heel handig op den rug van een der buffels. Daarop ging hij zoo lui mogelijk liggen en dan ging het er op uit. Wel stak het zonnetje geweldig op zijn bloote hoofd en bruinen rug, maar daar had hij geen hinder van en als het hem soms al te warm werd, liet hij zich maar eens van den buffelrug afglijden in de modder en daar koelde hij dan wel weer af. Hadden de buffels genoeg gegraasd en in de modder rondgelopen, dan gingen zij met hun kleinen baas naar huis en deden in de buffelkraal hun middagdutje.

Abdoerahman ging dan ook een dutje doen. Onder een boom, op een bank of op den vloer van zijns vaders huis legde hij zich maar neer en sliep dan weldra als een roos. 's Middags ging hij er met zijn vrienden op uit. Dan gingen zij krekels vangen en die tegen elkaar laten vechten, of zij maakten molentjes, die zij in den wind lieten draaien, of zij lieten hun vlieger op en trachtten met het touw van den eenen vlieger dat van den anderen door te snijden, of zij gingen naar de hanengevechten kijken, of visschen, of zwemmen in de rivier.

Maar wanneer er een wajang in de dessa kwam, dan vergaten zij hun spel en gingen naar die Indische poppenkast kijken. Hoe dikwijls zij die wajangpoppen al hadden zien spelen en vechten, het verveelde hun nooit. Zij dachten niet aan slapen, zij vergaten bijna zelfs hun eten en drinken, en bleven vaak een geheel nacht bij die poppenkast kijken. Zij wisten precies wat er komen zou, zij kenden de verhalen al lang uit het hoofd en zij wisten hoe het af zou loopen, doch dat maakte het spel niet vervelend voor hen, maar daardoor leefden zij juist des te meer met die poppenhelden mee. Als er dus een wajang in het dorp was, dan wist men ook waar men de kinderen kon vinden en Abdoerahman bevond zich onder hen altijd in de voorste rijen.

Zoo leefde hij onbezorgd, totdat hij ongeveer negen jaar oud was. Toen gebeurde er in het dorp iets bijzonders, dat ook voor onzen kleinen baas van het allergrootste gewicht zou worden. De kokosboom, die zijn vader bij de geboorte van zijn zoon had geplant, begon nu vruchten te dragen en de opbrengst van die vruchten werd gebruikt om hem van kleeren te voorzien. Voor de verzorging van zijn lichaam kon dus goed worden gezorgd. De sawah zorgde voor rijst, de kokosboom zorgde voor kleeren.... maar wie zorgde er nu voor zijn ziel? Wie vertelde hem nu van God, van den Heiland en van den hemel?

Daar zorgde God zelf voor, door iemand naar dat

dorp te zenden, die aan deze onkundige menschen het heerlijk Evangelie zou verkondigen.

Maar daarover vertel ik in een volgend hoofdstuk.

HOOFDSTUK III.

Een zendeling in de buurt.

Daar waren gasten bij Pa Abdoerahman en die schenen buitengewoon nieuws te brengen. Moeder had een matje op den grond neergelegd en daarop hadden zij plaats genomen, terwijl er een groote pot met thee en een stopflesch met koekjes voor hen werd neergezet. Pa Abdoerahman had zich bij hen gezet met de beenen kruiselings onder het lijf, zooals bij ons de kleermakers op hun tafel zitten. Hij presenteerde aan zijn gasten een doosje met gedroogde nipa-bladeren en nam toen ook zelf zulk een blaadje er uit, nam uit een ander doosje een beetje tabak en rolde heel handig daarvan een sigaret. Spoedig smookten allen als rookende ovens.

En nu werd het groote nieuws verteld. Pa Sanoesi had van den dorpspriester gehoord, dat zich in het naburige dorp een zendeling zou vestigen. Dat was een priester van de Hollanders, die wilde trachten om de Soendaneezen afvallig te maken van den Mohammedaanschen godsdienst.

„Grooter ramp was voor die streken bijna niet denkbaar” — had de dorpspriester gezegd en iedere goede Mohammedaan werd gewaarschuwd om voor dien zendeling op zijn hoede te zijn, want die had geen ander doel dan de verwoesting van het Soendaneesche volk.

„Ik begrijp eigenlijk niet, wat zoo'n christenpriester hier komt doen,” zeide Pa Abdoerahman, „wij zijn toch goede Mohammedanen en hebben met het christendom niets te maken. Laat hij naar de Europeanen gaan en zorgen, dat zij doen, wat zij volgens hun godsdienst moeten doen. De godsdienst van de Hollanders is toch niets voor ons, Soendaneezen?”

Pa Samar meende gehoord te hebben, dat zulk een zendeling ook eigenlijk niet kwam om hun een anderen godsdienst te brengen, doch met geheel andere bedoelingen en den godsdienst maar gebruikte als een soort masker, opdat de menschen niet zoo spoedig zouden begrijpen, wat hij eigenlijk bedoelde. Zijn oom uit Bandoeng had hem eens verteld, dat Soendaneezen, die zich door den zendeling hadden laten verleiden, gedoopt moesten worden. Zij werden dan geheel naakt uitgetkleed en met jenever ingesmeerd. Dan vielen zij flauw en de meesten stierven, maar wie beter werd, was zulk een ander mensch geworden, dat hij zich onder de andere Soendaneezen nooit meer thuis gevoelde.

Dat was al erg genoeg, maar Pa Sanoesi had nog

veel erger dingen van den zendeling gehoord. Hij gaf aan de menschen Hollandsche medicijnen en, als zij die innamen, werden zij vanzelf ook Hollander.

„Neen,” zeide Abdoerahmans oom, „de zendeling komt hier soldaten werven voor het Hollandsche leger en koelies (werklieden) voor de tabaks-plantages op Deli.” Hij had dit voor zeker hooren vertellen door een broer van den dorpspriester.

Weer een ander had gehoord, dat men in Holland een groote brug wilde bouwen en dat men nu naar menschenhoofden zocht om onder de pijlers te leggen. De zendingen moesten nu trachten wat Inlanders te verschalken, om hen naar Holland te zenden en dan zouden zij onder die brug begraven worden.

Zoo wist ieder wat te vertellen van den zendeling, die zich pas in het naburige dorp had gevestigd. De één maakte het al erger dan de andere, maar hierover waren allen het eens, dat hij slechts onheil kwam brengen over het Soendaneesche volk. Nji Sri, de godin van de rijst, zou toornig worden, wanneer in de Soendalanden een andere God werd gediend dan de God van Mohammed en dan zou zij aan de sawah haren vruchtbaarmakenden regen onthouden. Dan zou er misgewas zijn en hongersnood en cholera komen en de menschen zouden weer wegsterven bij geheele gezinnen, zooals eenige jaren geleden. De berggod zou boos worden en men kon weer op een uitbarsting rekenen, waardoor de sawah zou bedekt worden met een laag asch, de

huizen zouden instorten, en wie weet aan hoeveel menschen dat het leven zou kosten. De riviergeest zou boos worden en de rivier zou gaan bandjiren (overstroomen) — en zoo zouden er van alle kanten onheilen komen. Men mocht dus wel op zijn hoede zijn en den zendeling zoo ver mogelijk van zich verwijderd houden. Vriendschap met den zændeling zou den dood over het dorp brengen en ieder, die zijn volk waarlijk liefhad, moest zich dus tegen den invloed van dien zendeling verzetten met al de kracht die in hem was.

Zoo werd er besloten en nog voordat men den zendeling had gezien en zijn evangelieboodschap had gehoord, schreef men hem reeds allerlei kwade bedoelingen toe en nam men zich vast voor zich tegen hem te verzetten. Zulke groote dwaasheden kon men niet van hem vertellen of zij werden gretig aangenomen en zeker geloofd, maar de heerlijke boodschap van een Heiland, Die de zonden vergaf, van een God, Die als een Vader voor den mensch wil zorgen en van een hemel, waarin ook voor den Soendanees een plaats is — die geloofde men niet en, inplaats dat deze vredeverkondiger als een vriend werd behandeld, beschouwde men hem als een grooten vijand, voor wien men voortdurend op zijn hoede moest zijn.

Terwijl die mannen bij Pa Abdoerahman zaten te praten en elkander op te warmen om zich toch vooral niet met den zendeling in te laten, zat deze

jonge evangeliedienaar, met het hoofd tusschen de handen, gebogen over zijn schrijftafel in zijn kantoor (studiekamer). Voor hem lag een klein boekje, bedrukt met de allergekste letters, die hem als evenzooveel spoken voor de oogen dansten. Dat kleine boekje was het Evangelie van Lukas in het Soendaneesch en die letters waren Arabische letters. O, wat kostte het den jongen zendeling nog een ontzettende inspanning om al die haaltjes, streepjes en stippeltjes te ontcijferen en de woorden te kunnen lezen, en als hij dat dan had gedaan, wat kostte het hem dan nog een inspanning om de beteekenis van die Soendaneesche woorden te verstaan. En toch, hoe moeilijk het ook was, hij zou niet rusten voordat hij de Soendaneesche taal niet alleen goed kon verstaan, maar ook goed kon spreken, want het was de innige begeerte van zijn hart om zoo spoedig mogelijk het heerlijk Evangelie te kunnen verkondigen aan deze menschen, die den Heiland nog niet kenden.

Het was een zware taak, die hem was opgelegd, want niet alleen was de taal moeilijk, maar het heete klimaat maakte het werken nog zooveel moeilijker en geheel het leven was hier zoo anders dan in zijn Vaderland. Maar dat alles hinderde hem niet zoo erg. Hij wilde gaarne al zijn krachten inspannen om zijn heerlijk doel te kunnen bereiken; hij wilde zijn geheele leven besteden om dit Soendaneesche volk tot den Heiland te brengen. Hij zag hoe ongelukkig die men-

schen waren en hij wist, dat alleen de Heiland hen volkomen gelukkig kon maken, en daarom zou hij ook met inspanning van al zijn krachten hun dien Heiland prediken.

Maar het deed hem zulk een verdriet, dat de menschen zoo bang van hem waren. Hij wist niet hoe het kwam, maar overal gingen de menschen angstig heen, wanneer hij ergens binnenkwam. Hij wilde zoo graag hun vriend zijn, maar zij wilden zijn vriendschap niet. Hij wilde hen zoo gaarne helpen, maar zij wilden zich niet laten helpen; hij wilde hun zoo gaarne van Jezus vertellen, maar zij wilden niet luisteren naar hem — en dat stemde zijn hart zoo bedroefd.

Terwijl hij zoo zat te peinzen, hoorde hij buiten zijn kleinen jongen spelen. Deze stoeide in den tuin met een speelkameraadje en zij schenen het niet met elkaar eens te zijn over de een of andere zaak, want opeens hoorde de zendeling zijn zoontje roepen: „Als ik het niet krijg, dan zal ik het tegen mijn vader zeggen.”

Dat woord trof den zendeling diep. Als zijn zoontje niet kreeg, wat hij wenschte, dan zeide hij het tegen zijn vader. Maar, waarom zou hij dat ook niet doen? Had ook hij niet een Vader in den hemel, Die hem nog meer lief had dan hij zijn kind? Mocht ook hij niet zijn wenschen aan dien Vader bekend maken? Had die Vader in den hemel hem niet reeds vaak geholpen? Was Hij {niet machtig om het hart van die Soendaneezen zoo te openen, dat zij wel naar hem wilden luisteren?

Hij stond op van zijn stoel en knielde er voor neer en toen stortte hij zijn hart eens heerlijk uit voor zijn Vader in den hemel en vertelde Hem alles, wat hem deerde. Daar werd warm gepleit voor het Soendaneesche volk. Een man, die zelf geen Soendanees was, wilde



zich geheel geven, zijn eigen leven geheel opofferen om het Soendaneesche volk te kunnen redden. Hij vroeg niet om een gemakkelijk leven voor zichzelf, hij bad niet om geld of eer of genot, doch hij vroeg slechts om de redding der Soendaneezen, maar dat

deed hij dan ook met ernst, met aandrang, met geheel zijn hart.

Eindelijk stond hij op van zijn knieën. Dat gebed had hem goed gedaan. God zou zeker hooren en verhooren. God zou hem helpen over alle moeilijkheden heen te komen, om vol te houden, ook al zag hij niet spoedig vrucht op zijn arbeid. God zou hem de overwinning geven en ten slotte zouden ook de Soendaneezen den Heiland gaan liefkrijgen. Daar lag een glans van blijdschap op zijn gelaat. Hij had het voorbeeld van zijn kleinen jongen nagevolgd en had, wat hij wenschte, verteld aan zijn Vader en dat onderhoud met zijn hemelschen Vader had hem zoo gesterkt, dat hij nu het hoofd flink durfde opheffen en zeggen kon uit den grond van zijn hart: „O, Vader! ik dank u, dat ik hier zendeling mag zijn.”

Bidden en werken — die twee dingen behooren bij elkander. Bidden is o zoo heerlijk en versterkend, maar het is niet genoeg. Wie geloovig bidt, moet ook ijverig werken en anders geeft het gebed niets.

Dat had de zendeling ook wel begrepen en nadat hij zoeven met geheel zijn hart tot God had gebeden om Zijn hulp en steun, begon hij weder te werken, zoo hard hij maar kon.

Zonderlinge tegenstelling toch. Hier in de zendelingswoning werd vast besloten alles te wagen en alles te offeren, teneinde het Soendaneesche volk gelukkig te maken, en daar, in de woning van Pa Abdoerahman,

werd besloten alles te doen, teneinde te voorkomen, dat de zendeling eenigen invloed kreeg op dit volk.

Wie zou het winnen in dien strijd?

HOOFDSTUK IV.

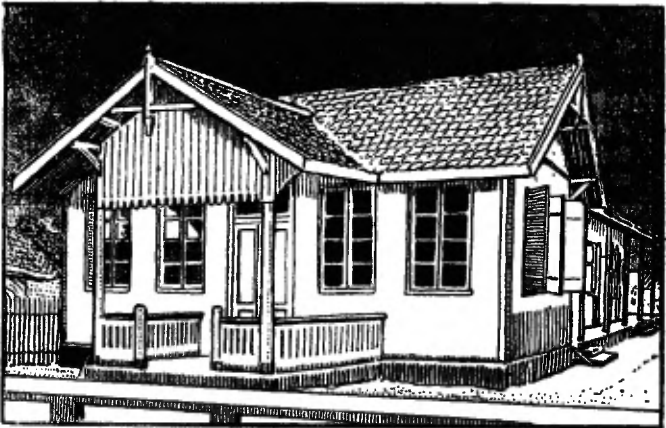
Voor het eerst in de dessa.

„Hoor eens, beste jongen, je kunt me vragen, wat je wilt en als je vader het je geven kan, zal hij het ook doen. Zoo gauw de buffels jongen hebben, krijg je er van mij één, die je dan geheel alleen mag verzorgen; met lëbaran (het einde van de vastenmaand) krijg je van mij een mooi, nieuw stel kleeren en met de harddraverij zal ik je medenemen naar de hoofdstad — vader wil alles voor je doen en heeft alles voor je over, maar dat ééne, wat je me vraagt, kan ik niet toestaan. Als je naar de school van den zendeling gaat, dan wil Nji Sri (de godin van de rijst) mijn sawah niet meer zegenen en dan krijgen wij misgewas en hongersnood. 't Is dien zendeling natuurlijk niet te doen om jullie te leeren lezen en schrijven, maar hij wil jullie ongelukkig maken en je overhalen om christen te worden. Zulk een zendeling is een voortdurend gevaar voor deze streken. Nu hij ons niet verleiden kan, wil hij het met de kinderen probeeren. O, wees toch voorzichtig, kom toch niet met dien zendeling in

aanraking, want dat zou allerlei ellende over ons brengen en het zou onze ondergang zijn. Je bent nog jong en onervaren en je zoudt je misschien gemakkelijk laten inpalmen door zijn mooie praatjes, doch ik zeg maar, dat een Soendanees een Soendanees moet blijven en geen Hollander moet worden, en dat een Mohammedaan niets met den christelijken godsdienst te maken heeft. Als de zendeling zijn leer ging brengen aan de Hollanders, dan zouden wij ons nooit tegen hem verzetten, want Hollanders moeten den Hollandschen godsdienst hebben, maar ons, Soendaneezen, moet hij met rust laten, wij hebben hem niet geroepen en wij begeeren hem ook niet. Daarom kan ik niet toestaan, dat jij naar de school van dien zendeling gaat. Vraag mij alles, wat je wilt, maar vraag mij dat niet."

Pa Abdoerahman zag zijn zoon met groote teederheid aan en die ernstige, vriendelijke smeekoogen maakten op den kleinen jongen nog meer indruk dan die ernstige waarschuwing. Toch gaf Abdoerahman zich nog lang niet gewonnen. Tot dusver had hij steeds zijn zin gekregen en hij wilde ook nu doorzetten, totdat zijn vader zou toegeven. De zendeling had in het naburige dorp een school opgericht en vele van zijn kameraden hadden, ondanks den tegenstand van hun ouders, weten door te zetten, dat zij er heen gingen. Zij hadden verteld, dat de zendeling heusch zoo'n boeman niet was, als hun ouders gezegd hadden. Integendeel, hij kon zoo mooi vertellen, dat de jon-

gens er warm in hun hart van werden. Hij deed het nog veel boeiender dan de beste dalang (vertoonster van de poppenkast). En wat kende hij tal van mooie verhalen! Iederen dag had hij weer wat nieuws. Nog geen enkel kind was met jenever ingesmeerd, of soldaat geworden of naar Deli gezonden. Die jongens lachten reeds om de bangmakerijen van hun ouders. Zij durfden zelfs wel bij den zendeling in huis te



komen. Eén van de schooljongens, die wat heel ver weg woonde, sliep zelfs in het huis van den zendeling en toch was hij niet ziek geworden of gestorven. En zou dan alleen hij, Abdoerahman, zich door zijn vader laten terughouden en de buffels blijven hoeden, terwijl zijn kameraden met een mooi jasje aan op school zaten en leerden lezen en schrijven? Neen, dat was te veel gevergd van dezen verwenden Soendaneeschen

knaap, die gewoon was in alles zijn zin door te zetten en die wel wist, dat zijn vader toch tenslotte wel zou toegeven, hoe ongaarne ook.

Hij trachtte daarom op allerlei manieren zijn vader duidelijk te maken, dat die gevaren toch niet zoo groot waren; dat andere jongens toch ook gingen; dat nog niemand hunner een ongeluk had gehad; dat hij wel voorzichtig zou zijn en alleen maar naar de school zou gaan, doch nooit in het huis van den zendeling zou komen.

Doch niets mocht baten, zijn anders zoo toegevende vader hield voet bij stuk en verbood hem beslist om naar de school van den zendeling te gaan. De smeekooogen van zoeven begonnen nu vuurvlammen te schieten en de vader brak het gesprek over dit onderwerp geheel af door met de grootste beslistheid te verklaren: „En ik zeg je, dat je er niet heen gaat.”

Abdoerahman ging bedroefd heen. Niet dat hij zich gewonnen gaf en nu maar van het naar school gaan afzag — o, neen, een Soendaneesche jongen geeft zich nooit gewonnen en heeft niet geleerd zijn ouders te gehoorzamen. Hij moest en hij zou naar de school van den zendeling — dat stond bij hem vast — maar hij zou een betere gelegenheid afwachten om zijn vader voor zijn plan te winnen.

En die betere gelegenheid kwam eer dan iemand vermoedde, want diezelfde vader, die nu stijf en strak volhield, dat hij zijn zoon *nooit* zou laten gaan, wrong

des avonds zijn handen in wanhoop en belofde aan God, aan den zendeling en aan zijn zoon, dat hij zich nooit meer tegen het schoolgaan van zijn zoon verzetten zou.

Hoe was die groote verandering toch zoo op eenmaal gekomen?

Luister slechts, dan zal ik het u vertellen en dan zult gij tevens bemerken hoe heerlijk en wonderlijk God het gebed van dien zendeling had verhoord.

Na het gesprek met zijn vader had Abdoerahman zijn hoofddoek afgegooid, zijn baadje uitgetrokken, was op den rug van een der buffels geklauterd en naar de sawah gegaan. Gemelijk, dat hij zijn zin niet had kunnen doorzetten, lag hij daar te zinnen op middelen om het tenslotte toch van zijn vader te winnen. Hij wilde niet langer buffelhoeder zijn, maar naar de zendingsschool gaan, om daar te leeren lezen en schrijven en te luisteren naar die mooie verhalen van den zendeling.

Toen het hem op den rug van den buffel al te warm werd, liet hij er zich afglijden en nam een heerlijk bad. Hij legde zich daarna onder een boom neder en . . . viel in slaap. Voor zijn buffels was dit niet erg, want die zouden wel niet wegloopen, maar voor Abdoerahman zelf was het hoogst gevaarlijk, zooals maar al te spoedig blijken zou.

Hij had daar misschien nog geen half uur gelegen, toen hij opeens met een luiden gil van pijn opvloog.

Hij keek haastig naar de plaats, waar hij gelegen had en zag toen een klein, gestreept slangetje gauw het gras insluipen.



Dat was een oraj wêlang, een zeer vergiftige slang, die hem in den arm gebeten had.

Nu keek hij naar zijn arm en zag daarin maar een heel klein wondje, doch dat kleine wondje deed hem geweldige pijn en zoo jong was hij niet meer of hij wist wel, dat zulk een klein wondje toch uiterst gevaarlijk was.

Zulk een wond was beslist doodelijk, wanneer er niet heel spoedig afdoende hulp werd verleend.

Bij de pijn kwam nu bovendien nog de angst, dat hij sterven moest. Gillende van pijn en angst holde hij, zoo hard hij kon, dan ook naar huis en schreeuwde daar de geheele dessa bij elkaar.

Zijn vader, die juist in de rijstschuur was, had het gegil van zijn jongen gehoord en kwam haastig toesnellen. De schrik sloeg hem om het hart, toen hij hoorde, wat er gebeurd was. De arm begon reeds op te zwellen en de hoogroode kleur op het gelaat van zijn kind zeide hem maar al te duidelijk, dat de koorts reeds opkwam en dat hij zich op het ergste moest voorbereiden.

Ook Abdoerahmans moeder was op het gegil toegesneld en zij werd bijna waanzinnig van verdriet, toen zij hoorde, wat er gebeurd was.

Ieder gevoelde, dat hier snel moest gehandeld worden — doch niemand wist eigenlijk, wat hij moest doen. Was de wond in den vinger geweest, dan zou men niet gearzeld hebben dezen met een groot kapmes af te hakken, maar een geheelen arm af te hakken, dat durfde men toch niet.

Maar wat moest men dan wel doen?

De één raadde aan haastig een tovenaars te gaan halen, om den arm te laten betooveren. Een ander wilde gauw een kip slachten en die op een pisangblad de rivier af laten drijven. Een derde was van oordeel, dat

een lapje met menschenbloed onder het bed, waarop Abdoerahman nu lag, gelegd moest worden. Een vierde raadde aan flink wierook te branden en gebeden op te zeggen. En zoo had ieder een raad, doch men gevoelde, dat geen van alle baten zou in zulk een ernstig geval.

Ook de dorpspriester kwam, doch zijn raad was nog troosteloozer dan die der anderen. Hij kon slechts zeggen: „God heeft dat nu eenmaal zoo besloten en daar kunnen wij dus niets aan doen, je moet het maar overgeven aan God.”

Terwijl men nog stond te beraadslagen wat men eigenlijk moest doen, kwam er een troepje jongens voorbij, die juist uit de zendingsschool naar huis terugkeerden. Met hun leien en boekjes onder den arm, stapten zij stevig voort, want zij hadden honger als een paard.

Het rumoer in de woning van Pa Abdoerahman trok echter hun aandacht en met de nieuwsgierigheid aan alle, maar vooral aan Soendaneesche jongens eigen, gingen zij naar binnen om te zien, wat daar aan de hand was.

Daar zagen zij hun speelkameraad in hooge koorts worstelen met den dood en een diep medelijden greep hen allen aan.

Opeens riep één hunner uit: „De zendeling! haal den zendeling, hij zal helpen en misschien den dood nog kunnen weren.”

Deze woorden deden allen opzien. Ja, daaraan had men nog niet gedacht. De zendeling had reeds zoo velen genezen, waarom zou hij het dezen jongen niet kunnen doen?

In het hart van Pa Abdoerahman werd een korte, maar hevige strijd gestreden. Moest hij zijn kind in gevaar brengen door den zendeling te worden verleid? Had hij hem niet nog van morgen verboden om ooit met den zendeling in aanraking te komen en zou hij er nu zelf toe gaan medewerken om den zendeling bij zich in huis te halen? Was het eigenlijk niet veel beter, dat zijn jongen stierf, dan dat hij bleef leven en later christen werd? Maar neen, de gedachte zijn kind, zijn eenigen zoon te moeten verliezen, was onduldbaar voor hem. Abdoerahman was zijn eenige jongen en als hij stierf dan wist Pa Abdoerahman niet, voor wien hij verder zou leven en werken. Neen, . . . zijn kind verliezen, zonder eerst alles, alles te hebben beproefd om hem in het leven te behouden — dat wilde, dat kon, dat mocht hij niet en hoe ontzettend het dan ook was zelf den zendeling bij zich in huis te noodigen — het was nog veel erger om zijn kind zoo te zien sterven. En toen allen hem aanzagen, om van hem het antwoord te vragen op het gezegde van dien schooljongen — zag hij slechts even op en knikte toestemmend — en toen zuchtte hij diep, alsof hij door dat toestemmende knikje den ondergang van zijn huis had veroorzaakt.

Als een pijl uit een boog holde die schooljongen nu heen om den zendeling te gaan roepen. Hij trof hem gelukkig thuis. Zoo pas uit school gekomen, gebruikte hij nu juist de rijsttafel en zou dan een oogenblik gaan rusten. Doch nauwelijks had hij gehoord wat er gaande was of hij stond op van tafel, ging gauw naar zijn studeerkamer en haalde daar een taschje met instrumenten en een kistje met medicijnen, en gebod aan zijn huisjongen om spoedig een sado (rijtuig) te halen. Geen tien minuten later was hij met den schooljongen reeds op reis naar den ernstigen zieke.

Daar was een gebed in zijn hart of de Heer hem wilde helpen, zoodat hij eerst het lichaam van dien jongen zou kunnen genezen, maar dan ook het heerlijk Evangelie brengen mocht. Tot dusver was hij nog nooit geroepen in deze dessa en als hij er toch kwam, dan had men hem steeds doen gevoelen, dat men liever had, dat hij wegbleef. Zou het nu anders gaan worden en zou de Heer nu de harten voor hem en het Evangelie ontsluiten gaan? O, wat zou hij dat heerlijk vinden!

Spoedig was de dessa en het huis van Pa Abdoerahman bereikt. Vele menschen zaten in de voorgalerij met spanning op zijn komst te wachten, want het was met Abdoerahman reeds veel erger geworden. In zijn ijende koorts riep hij allerlei onsamenhangende woorden, maar ook verstond Pa Abdoerahman telkens den kreet, die werd uitgeschreeuwd: „Ik wil naar school, ik wil

naar de zendingsschool," en die woorden deden hem pijn. Hij had wel zijn beide buffels willen geven, als hij het gesprek van dien morgen had kunnen herroepen. Was deze ziekte een straf van God, omdat Abdoerahman naar de zendingsschool wilde, of . . . was het soms een straf, omdat zijn vader hem had tegengehouden? Zou God hem nu misschien zijn jongen afnemen, omdat hij, Pa Abdoerahman, zoo onverbiddelijk was geweest?

Het binnenkomen van den zendeling maakte een einde aan die pijnlijke overdenkingen. Ieder was vol spanning, wat er nu gebeuren zou. Men verwachtte de allerdwaaeste dingen en toch wist niemand, wat hij eigenlijk verwachtte. Abdoerahmans moeder viel op haar knieën voor den zendeling en smeekte hem met de wanhoop van een Oostersche vrouw, om toch haar kind van den dood te redden. Pa Abdoerahman was niet zoo luidruchtig in het uiten van zijn wanhoop, maar toch lag er ook in zijn stem een diepe ernst, toen hij om hulp vroeg.

De zendeling trad op de bank, waarop de zieke lag, toe. Een enkele blik was reeds voldoende om te zien, dat de toestand hoogst ernstig was en dat alleen een bijzonder ingrijpen van God hier zou kunnen helpen. Daarom knielde hij naast de bank van den zieke neer en bad overluid, langzaam en met ernst: „O, almachtige God! wij brengen tot U dezen ernstigen zieke. Gij zijt almachtig en kunt helpen, Gij hebt ook dit kind en zijn ouders lief en wilt dus ook helpen. Wil mij wijs-

heid geven om de juiste middelen te kiezen en wil dan die middelen zegenen, opdat men ook in dit huis en in deze dessa moge weten, hoe goed Gij zijt en hoe heerlijk het is om U te kennen. Amen.”

Dit gebed was geheel iets anders dan de toover-



formulen, die door de toovenaars vaak gepreveld werden en dan de Arabische gebeden, die in de moskee werden opgezegd en waarvan men geen woord verstond. Dat was een taal als van een kind tot zijn vader.

Dat eenvoudige gebed wekte al aanstonds meer vertrouwen en met klimmende belangstelling lette men nu op wat de Zendeling verder deed.

Een elastieken band werd zoo hoog mogelijk om

den arm van den zieken jongen gebonden, uit het medicijnkistje werd een opwekkende drank genomen en handig zoowel als liefdevol den jongen in den mond gegoten en toen werd de arm schoongemaakt en op verschillende plaatsen opengesneden. Het bloed liep in straaltjes uit die wonden en vele toeschouwers lieten een luide kreet van afgrijzen hooren, want een Soendanees is o zoo bang van menschenbloed en hij kan maar niet begrijpen hoe het maken van groote wonden iemand genezen kan.

De zending ging intusschen kalm voort met zijn werk. Het scheen wel alsof hij niets zag of hoorde van hetgeen er rondom hem plaats had, zoo ging hij op in het behandelen van den zieken jongen. Hij lette er niet op, dat ook zijn eigen kleeren met bloed werden bezoedeld. Kalm ging hij voort, totdat hij gedaan had wat hij kon om dit bedreigde leven te redden. Teikens weer had hij tusschen de droge, gloeiende lippen van den nog altijd ijelenden knaap wat medicijnen gegoten en toen hij eindelijk klaar was met het verbinden van den arm, zag hij tot zijn groot genoegen, dat het ijlen had opgehouden en de hooge, roode koortskleur wat minder werd. Hij borg nu zijn verband en instrumenten in zijn taschje, maakte nog wat medicijnen klaar voor den komenden nacht, en zette zich toen op den grond neer om een praatje te maken.

Met ademlooze stilte en gespannen aandacht had

men al zijn bewegingen gadeslagen. Nu zag men hem aan met een blik, die van verbazing, ja zelfs van bewondering sprak. Men bood hem een kopje thee aan en zette hem een doosje met sigaretten voor en daar kwam een zekere vertrouwelijkheid over die mensen, toen hij van beide gebruik maakte. Was dat niet hetzelfde doosje met sigaretten, waaruit nog kort geleden Pa Sanoesi, Pa Samar en de anderen hadden gerookt, toen zij allerlei leelijke dingen van den zendeling hadden verteld en elkander tegen hem hadden opgezet? En nu rookte de zendeling zelf uit dat doosje en zij zaten rondom hem, alsof hij hun vriend was.

Was dat niet reeds een wonder, door den Heer gedaan? Was daarin niet reeds zijn gebed van weleer verhoord? De Heer zou echter nog grootere wonderen doen in deze dessa en dat gebed zou nog heerlijker worden verhoord, maar.... God kent Zijn tijd en Gods tijd is de beste.

Er werd gesproken over alles en nog wat en men verbaasde er zich aldoor maar over, dat de zendeling zoo heel gewoon deed, net als andere mensen en dat hij reeds zoo goed hun taal kon spreken. Men vertelde hem, dat er ook nog andere zieken in het dorp waren en vroeg ook voor hen om hulp. Eén liet er zich zelfs een kies trekken en al rilde hij toen de tang werd aangezet, hij danste bijna van blijdschap, toen hij dat leelijke ding kwijt was.

Eindelijk was het tijd om heen te gaan. Het was reeds donker en de sado stond nog altijd te wachten. Allen namen hartelijk afscheid van dezen man, voor wien men gisteren nog zoo bang was. Even werd de arm van Abdoerahman nog goed gelegd op een kussen en werd aangemaand om met de medicijnen trouw door te gaan en toen ging de zendeling heen, met bewondering nagestaard door heel het dorp.

Pa Abdoerahman bracht hem naar het wachtende rijtuig en droeg de tasch met instrumenten. Toen hij die in het rijtuig had neergezet, greep hij met aandoening naar des zendelings hand, drukte die niet alleen maar hield haar geruimen tijd vast en zeide toen met bevende stem: „Mijnheer, ik dank u hartelijk voor hetgeen ge aan mijn kind hebt gedaan en ik beloof God, u en hem, dat, als hij beter mag worden, hij dan bij u op school mag komen en dat u dan met hem moogt doen, wat u maar wil.”

Toen had hij nog een fluisterend onderhoud met den koetsier van de sado en terwijl de wagen reeds wegreed, riep hij den zendeling nog toe: „Denk u er aan, mijnheer! de sado is betaald.”

Het jubelde in het hart van den zendeling, toen hij naar huis reed. Hij gevoelde, dat de Heer hier harten voor hem ging openen, waarin hij weldra het zaad des Evangelies zou kunnen uitstrooien en hij gevoelde nu reeds in zijn hart een groote liefde voor dien kleinen jongen, die het middel daartoe was geweest. Des avonds

knielde hij langer neer dan gewoonlijk, want hij had nu ook voor den kleinen Abdoerahman en voor geheel die dessa te bidden.

HOOFDSTUK V.

Naar school.

Den volgenden morgen was de zendeling reeds voor schooltijd weer bij Pa Abdoerahman, om te zien hoe het met zijn kleinen patiënt was en het verband om den arm te vernieuwen. Reeds bij het binnenkomen van het dorp had hij bemerkt, dat zijn bezoek van gisteren de stemming onder de bevolking geheel had veranderd. Ging men hem vroeger meestal met een norsch gezicht voorbij, nu had men overal een vriendelijken groet voor hem, terwijl Pa Abdoerahman hem reeds van verre tegemoet kwam.

Hij vond Abdoerahman nu bij kennis, doch uiterst vermoeid en verzwakt. Het bloedverlies en de koorts hadden hem geweldig afgetakeld. De zendeling voelde aanstonds naar de klieren onder den arm en toen deze niet gezwollen bleken, wist hij, dat het grootste gevaar geweken was en dat het bij een zorgvuldige verpleging wel zou gelukken om den zieke in het leven te behouden. Dat wilde echter volstrekt nog niet zeggen, dat hij reeds beter was, want de jongen zou nog heel

wat pijn moeten lijden eer hij zijn arm weer goed zou kunnen gebruiken.

Hij begon echter met den kleinen patiënt moed in te spreken en hem te vertellen, wat zijn vader den vorigen dag had beloofd. Wanneer hij geheel beter was, mocht hij naar de zendingsschool komen en daar zou de zendeling dan trachten van hem een flinken kerel te maken.

Dat verblijdde Abdoerahman nog meer dan de zendeling vermoedde en hij zette de tanden flink op elkaar, om nu niet kinderachtig te zijn bij het verwisselen van het verband. Toch schrok hij geweldig, toen het verband van zijn arm werd genomen en hij de groote, gapende, nu blauw geworden wonden zag. En bij het gepeuter in die wonden werd het hem wel eens al te machtig en dan liet hij een klagend „a doeh!” (au) hooren, maar overigens gedroeg hij zich toch flink, ook al was hij erg blij toen het nieuwe verband er weer omzat en zijn arm weer rustig op het kussen lag.

Toen het verband was gelegd, kwam de zendeling vertrouwelijk naast hem zitten en begon een praatje met hem. Hij vertelde hem hoe dicht hij gisteren bij den dood was geweest en hoe dankbaar hij moest zijn, dat hij nu weer zooveel beter was. Hij vertelde hem ook, wat hij gisteren gebeden had, voordat hij de behandeling was begonnen en hoe heerlijk God dat gebed had verhoord. Doch nu moest het danken ook niet worden vergeten, want men moest niet alleen

bidden om hulp, maar ook danken voor uitredding. Hij stelde voor dit nu eens gezamenlijk te doen. Er kwam doodsche stilte in de kamer en toen klonk er een kort, hartelijk en o zoo eenvoudig dankgebed, dat dien Soendaneezen, juist door zijn eenvoud, zoo wonderlijk in de ooren klonk.

Toen hij „amen” had gezegd, zag aller oog hem aan en daar blonk iets van jaloerschheid in dien blik. Wat moest het toch heerlijk zijn om zoo kinderlijk tot God te mogen spreken. Zulk bidden maakte het hart warm en was als olie op een bijtende wond. Zulk bidden moest een mensch wel gelukkig maken.

De zendeling scheen iets van die jaloerschheid te bemerken, want hij zag allen even aan en zeide toen: „Ja, vrienden! het is heerlijk om een discipel des Heeren te zijn en Zijn liefde te kennen. Men weet dan waar men heen moet in oogenblikken van droefheid en ook in oogenblikken van blijdschap en dankbaarheid, men heeft dan niet alleen een hemel in het zicht, maar ook een hemel in het hart. Men is dan een gelukkig mensch, ook al heeft men nog weleens smart en droefheid. Ik weet zeker, dat ik gelukkiger ben dan de rijkste mensch op aarde, die den Heiland niet kent. Zoo gelukkig kunnen jullie allen worden en ik wil jullie gaarne den weg wijzen tot dat geluk.”

Deze woorden maakten op alle aanwezigen een diepen indruk, want die eenvoudige Soendaneezen gevoelden zeer goed, dat het geen ledige woorden

waren, maar dat zij kwamen uit een hart, dat waarlijk gelukkig was en gaarne gelukkig wilde maken. Die man sprak geen kwaad van hun profeet Mohammed en van hun godsdienst, doch hij toonde slechts, dat hij iets bezat, wat Mohammed hun nooit had kunnen geven.

Intusschen kwamen er andere zieken en vroegen den zendeling om hulp en hierdoor werd hij nu geheel in beslag genomen. Toen hij met zijn werk klaar was, was het ook hoog tijd om te vertrekken, want in zijn eigen dessa wachtte hem de school en allerlei ander werk. Maar hij beloofde den volgenden dag terug te komen.

Dat geschiedde. Hij kwam terug niet alleen den volgenden dag, maar nog vele dagen. Het huis van Pa Abdoerahman werd tenslotte de plaats, waarheen des morgens alle zieken kwamen om hulp en, naar mate de zendeling minder te doen had aan Abdoerahmans arm, had hij meer werk om de anderen te helpen.

En telkens, als hij in het dorp kwam, strooide hij het Zaad des Evangelies uit. Nu eens vertelde hij van de heerlijkheid des hemels, waar geen lijden meer zou zijn en niemand meer zou zeggen „ik ben ziek” en dat deed hij dan zoo duidelijk en levendig, alsof hij er zelf reeds was geweest en alles met zijn eigen oogen had gezien. Dan weer hoe het eerste kwaad in de wereld was gekomen en hoe ellendig dat de menschen maakte, en als hij dat kwaad en die ellende

dan schilderde, gevoelden die menschen, dat die zendeling hen kende en wist wat er leefde in hun hart. Een volgende maal vertelde hij van Gods liefde, welke die ongelukkige menschen weer gelukkig wilde maken en van den Heiland, Die den hemel had verlaten om hier op aarde te lijden en te sterven voor ons behoud en in onze plaats. Telkens vertelde die zendeling weer iets anders, en toch gevoelden de menschen heel goed, dat het bij elkaar behoorde en dat dit alles te zamen goed nieuws voor hen was. Men begon des morgens reeds met verlangen naar hem uit te zien, in de hoop, weer een nieuw verhaal van hem te hooren.

Gretig werd dan geluisterd, maar niemand deed dit met zulk een aandacht als Abdoerahman en zijn moeder. Zijn vader luisterde ook wel naar wat de zendeling vertelde, doch hij was nog altijd bang, dat die mooie praatjes een masker waren, waarachter de gruwelijkste bedoelingen verborgen waren en dat het later zou blijken, dat zij allen door den zendeling waren misleid. Wel geloofde hij nu niet meer aan de dwaasheden, die vroeger waren verteld, maar hij wilde toch liever voorzichtig zijn en afwachten. Zij hadden immers een spreekwoord, dat zeide: „Gantjang pintjang, kendor ngagembol”, — „haastige spoed is zelden goed.”

Intusschen behoorde Abdoerahman niet meer onder de patiënten van den zendeling, ook al werd hij nooit onder de toehoorders in de kleine voorgalerij gemist. Zijn arm was gelukkig geheel genezen en al was hij

nog wat stijf, ook dat zou op den duur wel beter worden. Nu was het oogenblik aangebroken, dat zijn wensch zou worden vervuld en hij naar de zendings-school zou mogen gaan. Zijn vader had wel liever nog wat gewacht, maar hij durfde het toch niet meer be-slist te verbieden. En zijn moeder was er zelfs zeer mede ingenomen. Het was wonderlijk, maar toch waar. Vroeger had hij nooit zooveel om zijn moeder gegeven, maar hoe aandachtiger moeder en zoon naar het woord van den zendeling hadden geluisterd, des te inniger waren zij ook aan elkander verbonden geworden en des te meer waren zij van elkander gaan houden. Zij spraken samen vaak over hetgeen zij hadden gehoord en daardoor kregen zij elkander hoe langer hoe meer lief. Het was alsof de zendeling de band was, die moeder en kind nu samenbond.

De vacantie was voorbij en het groote oogenblik nu aangebroken, dat Abdoerahman niet meer naar de sawah zou gaan om de buffels te hoeden, maar naar de zendingsschool om te leeren lezen en schrijven. De zoon van Pa Samar zou voortaan voor de buffels zorgen en Abdoerahman werd „student”.

Netjes gekleed bracht zijn vader hem naar school. Geen van beiden zagen meer tegen de ontmoeting met den zendeling op, want zij kenden hem nu reeds te goed, om bang voor hem te zijn. Toch was het voor vader en zoon een dag van beteekenis. De vader vroeg zich nog altijd af of hij wel goed deed zijn zoon

te brengen naar een plaats, waar hij zoo gemakkelijk kon worden verleid om christen te worden en de zoon gevoelde zeer goed, dat er nu nog iets meer van hem zou worden geëischt dan om op den rug van een buffel door de modder te ploeteren.

De zending ontving hen vriendelijk, hij liet aan



den vader de school eens zien en hij wees den zoon een plaats aan in de school.

Toen ging de bel en de school begon. De vader keerde met een bezwaard hart naar huis terug en de zoon wachtte in spanning wat er nu gebeuren zou.

Er werd gebeden en daarna bijbelsche geschiedenis verteld. Men was juist aan de roerend mooie geschiedenis van Golgotha en die ontroerde Abdoerahman dan ook buitengewoon. Hij wilde geen enkel woord

missen en dronk alles in als een dorstige het frissche water uit de beek.

Hoe jammer, dat het half uur zoo gauw om was, hij had wel den geheelen morgen willen luisteren naar dat mooie verhaal. Ja, de jongens hadden wel gelijk gehad, dat was geheel iets anders dan die wonderlijke verhalen van den dalang bij de wajang.

Maar al spoedig werd hij tot de werkelijkheid terug geroepen, want nu werd bijna het onmogelijke van hem geëischt. Zooeven had hij het niet zoo gevoeld hoe hard die banken waren, maar nu gevoelde hij het des te meer. Het was zoo geheel anders dan de rug van een buffel. En dan dat onmogelijke teekenen van streepjes en haaltjes — het was bijna niet te doen. Toen de bel voor de uitspanning ging, was hij zoo stijf, dat hij bijna niet op kon staan. Ten slotte gelukte het hem echter en toen hij maar eenmaal in beweging was, ging het al spoedig wat beter. Hij ging naar de waroeng (een draagbare volkskeuken) en kocht daar wat rijst en een heerlijk glas limonade en toen hij dat gebruikt had, was hij weer in orde. Toch slaakte hij een zucht toen de bel ging en hij weer naar zijn schoolbank terug moest, en hij zou geen echte jongen geweest zijn, indien hij om één uur niet een langen zucht van verlichting had geslaakt, toen de school uitging.

Nu gauw naar huis. Hij holde meer dan hij liep en toen hij thuis kwam was de stijfheid van het zitten

reeds verdwenen en vergeten ook. Zijn vader was naar zijn sawah, doch zijn moeder zat reeds vol spanning op hem te wachten en nu moest hij natuurlijk van a tot z vertellen, wat hij dien morgen had gedaan en ondervonden. In het oog van zijn moeder was hij een held geworden, die er zelfs niet voor terugdeinsde om een geheelen morgen op zulk een harde bank te zitten.

Doch het meest boeide haar het verhaal van Golgotha, dat natuurlijk in de puntjes moest worden verteld en dat op haar zoo mogelijk nog meer indruk maakte dan op hem.

En van dien eersten dag af werd het een vaste gewoonte, dat Abdoerahman zijn bijbelsche lessen op zijn eigen, kinderlijke manier aan zijn moeder oververtelde en dat die beiden er dan nog lang over spraken. Zoo werd de zoon een kleine evangeliebode voor zijn moeder en, zonder dat zelfs de zendeling en Pa Abdoerahman het vermoedden, rijpte in beider hart een vrucht der eeuwigheid.

HOOFDSTUK VI.

De Cholera.

Als een donderslag bij helderen hemel, was het bericht in de dessa gehoord, dat in de naburige dessa

de cholera uitgebroken was. Pa Abdoelkarim, die met zijn zoon naar de harddraverij te Bandoeng was geweest, was bij zijn thuiskomst gaan overgeven en reeds den volgenden morgen overleden.

Eerst had men nog gedacht, dat hij vergeven was, want vergiftiging met rattekruid geleeek immers sprekend op de cholera. Had Pa Abdoelkarim misschien een vijand, die hem uit den weg wilde ruimen? Maar neen, Abdoelkarim was juist een algemeen geacht man, die in stilheid zijn weg ging en geen kip kwaad zou doen, veel minder een mensch en men durfde dus niet vast te houden aan de gedachte, dat hij vergeven was.

Toen ging men andere mogelijkheden opnoemen — misschien had hij kou op zijn maag gevat; misschien had hij te Bandoeng te veel gegeten; misschien was het wel koorts in den buik, en nog tal van andere mogelijkheden werden uitgedacht en opgenoemd, omdat men het woord „cholera” zoo lang mogelijk wilde terughouden.

Men was dan ook in het geheel niet voorzichtig in het huis van den doode. Men wiesch hem, wikkelde hem in wit linnen en bracht hem op een draagbaar naar het kerkhof. Vrienden, bureu en kennissen waren gekomen uit verschillende dessa's om hun vriend te helpen begraven. Men had op den grond gezeten, zonder dat deze eerst was gereinigd; men had in het sterfhuis gegeten en gedronken en niemand dacht er aan om zich ook maar in het minst te ontzien.

Des avonds nog werd Pa Abdoelkarim begraven. Voorop ging de lijkbaar en daar achter volgden de vrienden, familieleden en kennissen. Somber dreunde hun akelig geroep door de lucht: „God is groot en Mohammed is zijn profeet.”

Op het kerkhof aangekomen, werd de doode in het graf neergelegd met het gelaat naar Mekka gekeerd; met een groote plank voor de nis in het graf werd voorkomen, dat de aarde op den doode zou kunnen vallen en toen werd het graf gesloten en ging men weer naar huis.

Den volgenden morgen ging het ontzettend bericht door het dorp, dat meerderen van hen, die gisteren bij de begrafenis waren geweest, thans aan dezelfde ziekte leden en toen durfde men ook niet langer twijfelen of het de cholera was en ieder sloeg de schrik om het hart bij die zekerheid, want men had nog al te ontzettende herinneringen aan vroegere tijden, waarin die ziekte had gewoed.

Nu ja, men geloofde, dat God alles beschikt had, wat er over een mensch kwam en dat men tegen Gods raadsbesluit toch niets kon doen, doch veel troost gaf dat geloof niet.

Er kwam verdeeldheid in het dorp, sommigen meenden, dat het goddeloos was om iets tegen die ziekte te doen, omdat men dan streed tegen God en anderen wilden toch wel gaarne iets beproeven tegen dezen ontzettenden geesel Gods.

De laatsten waren in de meerderheid. Des avonds werd een groote optocht door de dessa gehouden, waaraan bijna allen medededen. Voorop werd een kat gedragen, die eerst duchtig onder water gehouden was en daarachter volgde schier het geheele dorp, al maar dreunende: „God is groot en Mohammed is zijn profeet.” Het was een sombere, akelige stoet en veel meer geschikt de menschen nog angstiger te maken dan hen te vertroosten.

Nog eens kwam er verdeeldheid in het dorp, nu over de vraag, wat de oorzaak was van deze ontzettende ziekte. De dorpspriester wees er op, dat hij reeds lang geleden had voorspeld, dat er onheilen zouden komen. Had hij niet steeds gewaarschuwd om niet met den zendeling te doen te hebben? Had hij het niet voorzegd, dat de cholera achter den zendeling de dessa zou binnenkomen? God was rechtvaardig en Hij kon niet toelaten, dat de Soendaneezen, die volgelingen van Mohammed waren, luisterden naar de boodschap, die de zendeling bracht. Zij hadden dit oordeel verdiend. Had Pa Abdoerahman niet zelf den zendeling laten roepen voor zijn zoon en had hij zijn huis niet opengesteld, om ook andere menschen met den zendeling in aanraking te brengen? Hadden die menschen daar niet dag aan dag naar dien Hollandschen priester geluisterd en hem als een vriend behandeld? En nu kwam God met Zijn oordeelen en Hij zou niet ophouden, voordat men den zendeling voorgoed uit

de dessa had geweerd. Daarom stelde hij voor om zich te verbinden nooit meer met den zendeling om te gaan en hem nooit meer in huis te ontvangen.

Bij enkelen vond hij bijval, doch anderen waren het niet met hem eens. De zendeling had hun nooit anders dan goed gedaan en zij konden niet gelooven, dat hij de oorzaak van deze ramp was. Integendeel, zij zouden er zelfs voor zijn nu tot hem te gaan en hem om hulp te vragen. Misschien had hij, die zooveel middelen bezat, ook wel een middel voor deze kwaal. In ieder geval zou hij voor hen kunnen bidden en hen kunnen troosten.

Maar nu stoof de dorpspriester op en riep vol heftigheid uit: „Wie zoo durft spreken is geen vriend van zijn volk. De zendeling is de oorzaak van al deze ellende en daarom moet hij voorgoed uit ons dorp worden geweerd, en ieder, die het nog langer met den zendeling houdt, is onze vijand en dien zullen wij uitstooten uit ons volk.”

Zijn oogen schoten vuurvlammen, terwijl hij dit zeide en hoewel lang niet allen het met hem eens waren, toch durfde niemand het meer voor den zendeling op te nemen en men deed liever afstand van dezen vriend en helper dan dat men zich durfde verzetten tegen de publieke opinie, hier vertegenwoordigd door den dorpsgeestelijke.

Intusschen nam de ziekte bij den dag in heftigheid toe. Van de eene dessa sloeg zij over naar de andere

en telkens moesten meerderen worden weggedragen naar hun laatste rustplaats. Geheele gezinnen werden soms in enkele dagen door den dood weggemaaid en de dragers van heden werden vaak den volgenden dag zelf weggedragen.

De zendeling had natuurlijk al heel spoedig van deze ramp gehoord. Zonder aan het gevaar voor besmetting te denken, had hij naar zijn medicijntasche gegrepen en was naar de meest bedreigde dessa's gegaan. Hij wilde vooral nu, nu het volk, dat hij liefhad, zoo leed, met hen lijden, hen vertroosten en helpen en den stervenden van Jezus en den hemel vertellen.

Maar, ach, welk een ontzettende ervaring moest hij opdoen. Overal werden de deuren voor hem gesloten en werd hem heel duidelijk te kennen gegeven, dat men hem niet begeerde. Zelfs het huis van Pa Abdoerahman was thans voor hem gesloten. Hij kon maar niet begrijpen, wat de oorzaak daarvan was, totdat kort daarna Abdoerahman hem vertelde, wat de dorpspriester had gezegd en waarom men hem niet meer durfde te ontvangen. In hun laatsten kreet riepen de stervenden vaak om hem, maar de levenden durfden zich niet te verzetten tegen den dorpspriester en daarom liet men de menschen dan maar wegsterven zonder hulp en zonder troost.

Dat was meer dan de zendeling dragen kon. Gaarne had hij zich voor dit volk opgeofferd, gaarne had hij geholpen waar hij ook maar kon, doch ledig te moeten

blijven staan en stil te moeten blijven zitten, terwijl het volk, dat hij zoo liefhad, te gronde ging, dat kon hij niet, dat was te veel voor hem.

Hij werd ernstig ziek, zoo ziek, dat men voor zijn leven begon te vreezen. Toen Abdoerahman in het dorp vertelde, dat de zendingsschool was gesloten, omdat de zendeling zoo ziek was, riep de dorps-priester uit: „God is rechtvaardig en Hij straft den verleider van ons volk. Allah is groot.”

Doch in menig hart werd een groot en innig medelijden gevoeld met dien man, die zoo velen hunner reeds had getroost en geholpen en in menig klein hutje werd een stil gebed opgezonden tot den God der christenen, om toch dit leven te sparen. Dat was voor velen het eerste gebed, dat zij in hun geheele leven met hun gansche hart opzonden.

Aan Abdoerahman en zijn moeder althans bracht dit gebed voor den zendeling een nieuw element in hun leven. Zij hadden nog nooit zoo ernstig gebeden voor zichzelf als nu voor hem. Had hij hun niet zelf dat bidden geleerd, toen hij was neergekniel bij den kranken jongen, en als hij zoo bad voor een zieken jongen, dien hij tot op dat oogenblik nog nooit had gezien, moesten zij dan niet nog veel dringender bidden voor hun weldoener?

Dat bidden voor den zendeling leerde hen echter langzamerhand ook bidden voor zichzelf en dat bracht weer nieuwe warmte en hoop in hun hart.



Zonder dat zij het zelf wisten was er met hun liefde voor den zendeling ook liefde voor den Heer in hun hart gekomen en wie den Heer liefheeft met zijn gansche hart, die is een kind des hemels geworden.

HOOFDSTUK VII.

Moeder ook al.

Als wij den Heiland liefhebben, dan maakt dat ons o zoo gelukkig, maar het bewaart ons niet altijd voor lijden. Neen, ook de vrienden van Jezus moeten vaak

veel lijden en zij kunnen alleen naar den hemel gaan door den dood.

Toch is hun lijden en sterven heel anders dan van de menschen, die Jezus niet liefhebben, want in hun lijden is Jezus hun dicht nabij en de dood is voor hen de poort naar den hemel.

Dat ondervonden ook Abdoerahman en zijn moeder. Zij gevoelden zich veel gelukkiger dan zij nog ooit in hun leven hadden gedaan. Hun huisje was nog even klein en eenvoudig, hun omstandigheden waren nog precies dezelfde, de cholera woedde nog altijd even hevig en toch was alles geheel anders geworden, omdat hun hart was veranderd. Ja, wie Jezus liefheeft wordt een geheel ander mensch, ook al verandert er uitwendig niets aan hem.

Toch bleef aan die twee gelukkige menschen ook het lijden niet bespaard, zooals blijken zal.

Abdoerahman was mee naar het kerkhof geweest, om Pa Samar te begraven. De hoeveelste was dat nu al, sedert de cholera was uitgebroken? Ach, men telde ze maar niet meer, want hun getal was reeds ontzettend groot en nog altijd woedde de ziekte voort. Vijf-, zesmaal per dag zag men soms een lijkstoet voorbijgaan en hoorde men het akelige en sombere gezang: „Allah is groot en Mohammed is Zijn profeet.” Soms kwam men bij den terugkeer van een begrafenis reeds weer een andere tegen en dan sloot men zich daar maar weer bij aan.

Zoo was ook Abdoerahman van morgen reeds vroeg heengegaan om Pa Samar te begraven, doch eerst tegen den middag was hij teruggekeerd, omdat hij zich ook nog bij andere stoeten had aangesloten.

Hij vond zijn moeder niet in de keuken achter het huis en zocht haar daarom in de slaapkamer.

Maar, o, wat ontstelde hij, toen hij haar zag. Een akelig bleek lag over haar gelaat, haar oogen stonden hol en strak en haar stem klonk reeds als een diepe grafstem, heesch en somber.

Een enkele blik was voldoende om Abdoerahman te doen zien, dat ook zijn moeder het slachtoffer was geworden van de ontzettende ziekte.

Zijn moeder had de cholera.

Op zijn angstig hulpgeroep kwamen burens en voorbijgangers binnen en spoedig kwam ook zijn vader.

Ieder wilde helpen, want een Inlander is niet bang voor besmetting, maar niemand wist eigenlijk wat hij doen moest. Tegen de cholera was immers toch niets te doen! Ja, misschien zou de zendeling nog hulp kunnen bieden als hij niet zelf ernstig ziek was en als men hem in de dessa wilde toelaten. Nu was er echter op geen hulp meer te hopen en men wist bijna zeker, dat het sterven zou worden. God had het zoo besloten en de mensch kon daartegen nu eenmaal niets doen.

Ook Abdoerahman begreep wel wat het einde zou zijn en de gedachte sneed hem door de ziel, dat hij

weldra zijn moeder zou moeten missen en maakte hem bijna wanhopend van droefheid. Met al den hartstocht van een Oosterling wierp hij zich op het bed van zijn moeder en gilde daar zijn leed uit.

Zijn vader was minder hartstochtelijk in zijn leed. Als deze vrouw heenging, dan had hij immers nog twee vrouwen over. Zij was in den laatsten tijd toch al zwak geweest en had niet meer zoo goed haar werk kunnen doen als vroeger. Nog eens: „Allah had het zoo besloten en daar kon men toch niets tegen doen.” Men mocht toch niet tegen God strijden?

Zoo redeneerde Abdoerahman echter niet. Voor hem was zijn moeder meer dan „een vrouw”. Zij was zijn lieve moeder en zij beiden hadden samen een heerlijk geheim, dat niemand nog vermoedde. Zij hadden immers samen den Heiland lief.

Abdoerahman boog zich zoo diep mogelijk over zijn moeder heen en fluisterde haar in het oor: „Moeder! ik zal voor u tot Jezus bidden en dan zal Hij u gezond maken, zooals Hij het vroeger mij heeft gedaan.”

De zieke deed haar oogen open én glimlachte tegen haar kind, maar toen schudde zij het hoofd en fluisterde: „Nee, lieve jongen! moeder zal niet meer beter worden, zij gaat sterven en het is goed zoo.”

Abdoerahman snikte het uit, toen hij die woorden hoorde. Nee, hij kon zijn lieve moedertje nog niet missen, want hij kon tegen niemand anders spreken over zijn groote liefde voor Jezus en den zendeling.

Hij zou zoo ontzettend alleen zijn, als zijn moeder er niet meer was.

Daar schoot hem opeens een denkbeeld door het hoofd en het werd weer een beetje licht in zijn hart. De zendeling kon en mocht wel niet hier komen om te troosten en te helpen, maar kon hij, Abdoerahman, niet tot den zendeling gaan om hem te zeggen, dat zijn moeder zoo ziek was en hem vragen, wat zij zou moeten doen als zij ging sterven en wat zij zou moeten zeggen als zij in de eeuwigheid kwam? De Mohammedanen hadden een wachtwoord, dat zij moesten zeggen tegen den Engel der opstanding, doch zijn moeder was geen Mohammedaansche meer; zijn moeder had Jezus lief en nu wist zij nog niet, wat het wachtwoord van de christenen was, als die in de eeuwigheid kwamen.

Nog eens boog Abdoerahman zich over zijn moeder en hij fluisterde haar toe, dat hij naar den zendeling zou gaan en hem het wachtwoord des hemels vragen.

Weer opende de zieke haar oogen en daar lag een blijde glans in dien blik. Veel zeggen kon zij niet meer, doch zij knikte slechts toestemmend en sloot toen weer vermoeid haar oogen.

Nu vloog Abdoerahman op en liep het huis uit, tot groote verwondering van alle aanwezigen, die maar niet begrijpen konden, wat hij ging doen. Hij liep niet, maar hij holde over den weg, bang als hij was, anders te laat te zullen komen. Hij voelde niets van de groote hitte, die dien dag juist heerschte; hij voelde ook geen

vermoeidheid, doch hij werd slechts voortgejaagd door die ééne gedachte: „Moeder gaat sterven en zij weet het wachtwoord des hemels nog niet.”

Gelukkig was de zendeling iets beter en mocht hij dien dag juist even opzitten. Toch moest hij nog erg



voorzichtig zijn en zich wachten voor groote aandoeningen. Men aarzelde dan ook lang, dien opgewonden jongen bij hem toe te laten, doch de drang, waarmede deze aanhield, was zoo groot, dat men hem eindelijk bij den zendeling binnenliet.

Daar stond Abdoerahman dan eindelijk voor zijn vriend. Wat was die vriendelijke man in die enkele

weken ontzettend verzwakt en vermagerd! Was dat diezelfde man, die hem van den dood had gered? Abdoerahman kon het eerst maar niet gelooven, doch toen hij goed in dat vriendelijke gelaat zag, wist hij aanstonds dat dit dezelfde was.

Hij vertelde haastig wat er was gebeurd en waarom hij kwam. Zijn moeder had Jezus lief en ging nu sterven, maar zij wist het wachtwoord des hemels nog niet en nu kwam hij vragen, wat dat wachtwoord was.

Hoe ontroerde deze boodschap den dienstknecht des Heeren. Zoo was dan zijn gebed toch verhoord en had de Heiland harten voor hem ontsloten. Zoo was dan zijn arbeid in die dessa niet tevergeefs geweest. O, hoe speet het hem nu, dat hij niet terstond tot deze stervende kon snellen om haar te troosten en op Jezus te wijzen. Toch wilde hij natuurlijk doen, wat hij nog kon. Hij zag zijn leerling vol deelneming en liefde aan en zeide toen: „Abdoerahman! zeg aan je moeder, dat het wachtwoord van den hemel „Jezus” is. Indien zij Hem liefheeft met haar gansche hart, dan mag zij er zeker op rekenen, dat Hij haar straks zal halen en naar den hemel geleiden. Jezus en Jezus alleen ontsluit ons de poort des hemels: Laat je moeder maar tot Jezus roepen en dan zal Hij komen en haar helpen. Ga spoedig naar huis, vertel dat aan je moeder en bid met haar tot Jezus en dan zal ik het hier ook doen.”

Hartelijk drukte de zending Abdoerahmans hand en liet hem toen gaan.

Als een pijl uit een boog vloog deze nu over den weg en rende naar huis terug. Nu kende hij het wachtwoord en hij zou het aan zijn moeder vertellen en dan zouden zij samen tot Jezus roepen, zoolang, totdat Hij zou komen en zijn moeder zou halen om haar naar den hemel te brengen.

Als hij maar niet te laat kwam!

Hij stormde het huis binnen en liep aanstonds op zijn moeder toe. Het einde kon niet ver meer zijn, want zij lag doodsbleek en roerloos neer. Dood was zij echter nog niet. Zij kon nog niet sterven, want zij kende immers het wachtwoord des hemels nog niet. Zij lag te wachten op de terugkomst van haar zoon.

Doch nu deed zij de oogen open. Zij gevoelde, dat haar zoon was teruggekeerd en zij zag hem met een paar groote vraagoogen aan.

Toen boog Abdoerahman zich tot vlak bij haar oor en riep haar toe: „Moeder! zeg maar „Jezus” en dat alleen is genoeg. Kom, moeder! laat ons samen tot Jezus roepen en dan zal Hij komen om u naar den hemel te brengen.”

En toen, al de menschen, die in de kamer waren, vergetend, riep hij met luide stem: „Jezus! Jezus! Jezus! hier is mijn moeder en zij heeft U zoo lief, haal haar en breng haar naar den hemel, want zij

weet zelf den weg niet, maar zij is die vrouw, waarvoor de zendeling nu bidt.”

De menschen in de kamer waren uitermate verbaasd over die woorden, doch zij zwegen, omdat zij niets beters wisten te zeggen.

Nog eens en nog eens klonk Abdoerahmans gebed door de kamer en toen hield hij op. Zijn moeder had weer de oogen geopend en trachtte wat te zeggen, maar zij kon geen geluid meer geven. Toch spande zij nog eens al haar krachten in en riep: „Jezus daar komt Hij dag Abdoerahman”

Toen ging haar een rilling door de leden en was zij niet meer.

Abdoerahman wierp zich snikkend op zijn moeder en schreide zijn bitter leed uit, doch daarna kwam over hem een wonderlijke kalmte. Zijn moeder was immers door Jezus zelf gehaald en zij kende het wachtwoord des hemels. Hij behoefde er dan ook geen oogenblik aan te twijfelen of zij was nu reeds in die heerlijke plaats, waarvan de zendeling vaak zoo treffend mooi had verteld. Wat voor Abdoerahman een ontzettend verlies was, dat was voor zijn moeder een heerlijke winst — en dat gevoelde vermoedelijk niemand zoo goed als die kleine jongen, die deelgenoot was in haar liefde tot Jezus.

HOOFDSTUK VIII.

De kleine evangeliebode.

Het heengaan van zijn moeder had op Abdoerahman een diepen indruk gemaakt. Hij had nu niemand meer met wien hij over zijn liefde tot Jezus kon spreken en dat smartte hem zeer, doch het was net, alsof de Heiland na dat sterven veel dichterbij hem was dan voor dien tijd. Het bidden voor den zendeling en voor zijn moeder had hem geleerd, waarheen hij moest en kon gaan met zijn leed en nu hij den weg naar den genadetroon maar eenmaal kende, begon hij dien ook vaker te gaan. Het bidden voor anderen had hem bidden voor zichzelf geleerd en waar gebed is daar is troost en waar troost is daar is ook kracht om verder te gaan. Het verlies van zijn moeder had hem wel veel stiller gemaakt, doch hoe minder hij sprak tot anderen, des te meer sprak hij tot den Heer, en hoe meer hij tot den Heer sprak, des te meer kreeg hij Hem ook lief.

Zoo nu en dan gelukte het hem wel eens om ongemerkt uit de dessa te sluipen en naar den zendeling te gaan en dat waren dan voor beiden oogenblikken van wondervol genot. De zendeling genoot van het heerlijk ontwakend en groeiend leven in het hart van den knaap en deze genoot van ieder nieuw bericht, dat hij van den Heiland hoorde. Beiden spraken ook

vaak over zijn moeder, die nu, van alle lijden verlost, de zaligheid des hemels smaakte en dat spreken over de hemelsche zaligheid wekte in zijn hart dan een groot verlangen naar den hemel.

Heel dikwijls konden die bezoeken echter niet worden herhaald, want men begon heel nauwkeurig Abdoerahmans gangen na te gaan. Hij werd reeds lang verdacht van met den zendeling in verbinding te staan en hetgeen er bij het sterven van zijn moeder was gebeurd, had de menschen in hun vermoeden versterkt. De dorpsgenooten werden hoe langer hoe onvriendelijker jegens zijn vader en deze werd op zijn beurt hoe langer zoo norscher jegens hem. Zodoende was zijn leven nu niet bepaald aangenamer geworden.

De tweede vrouw van zijn vader had nu de plaats van zijn lieve moeder ingenomen, doch een moederhart vond Abdoerahan in haar niet terug. Integendeel, deze jonge vrouw, die nog familie van den dorpspriester was, bespioneerde hem meer dan dat zij hem vertroostte. Als hij wat lang uit huis weg geweest was werd hem altijd nauwkeurig gevraagd, waar hij geweest was en wat hij gedaan had en het zou slecht met hem zijn afgelopen, als men ontdekt had, dat hij bij den zendeling was geweest. Daarom werden zijn bezoeken hoe langer zoo zeldzamer en weldra gingen er weken voorbij zonder dat hij zijn hart eens had kunnen verkwikken door een bezoek aan de woning van zijn vaderlijken vriend.

Toch was dit nog niet zijn grootste lijden, ook al was dat reeds zwaar. Het ergste vond hij echter, dat hij nu nooit meer eens over zijn liefde tot den Heiland kon spreken.

Gelukkig kwam daarin weldra ongedacht een heerlijke verandering.

De zuster van zijn moeder woonde slechts enkele huizen van Abdoerahmans woning af en niemand nam het hem kwalijk, dat hij daar vaak heenging. Al spoedig had Abdoerahman ontdekt, dat de woorden van den zending ook in haar hart een plaatsje hadden gevonden en dat zij daaraan meer dacht dan iemand ook maar flauw vermoedde. Abdoerahman ontdekte dit met groote blijdschap en dat gaf hem vrijmoedigheid om haar nu ook te vertellen, wat er leefde in zijn hart en hetzelfde geheim, dat hem vroeger aan zijn moeder had gebonden, verbond hem nu weldra ook aan zijn tante. Dat gaf hem weer nieuwe en ongekende blijdschap en weldra werd het huis van zijn tante hem honderdmaal aangenamer en dierbaarder dan zijn ouderlijk huis. Hij moest nu aan zijn tante alles vertellen, wat hij van Jezus en van den hemel wist. Het was nog niet veel, dat is waar — maar voor deze vrouw klonken de verhalen van den jongen als hemelmuziek. Natuurlijk vertelde hij haar ook, wat het wachtwoord des hemels was en zij besloten beiden dat woord op de lippen te nemen, wanneer het oogenblik van sterven zou aanbreken.

Abdoerahman leerde zijn tante ook bidden en het was vaak aandoenlijk, om die twee onkundige menschen hun nood te hooren klagen aan den Heiland, van Wien zij nog maar zoo weinig wisten, maar het was niet



minder aandoenlijk te zien hoeveel kracht deze oprechte zielen uit dat gebed putten.

Weldra werd er ook nog een derde in hun verbond opgenomen. Een buurvrouw van tante had vaak den zendeling hooren spreken bij Pa Abdoerahman aan huis en dat had haar steeds goed gedaan, want aan den troost, dien hij hun bood, had zij zulk een groote behoefte. Haar man had haar verlaten, nadat zij eerst een paar ontzettend moeilijke jaren met hem had doorleefd, en nu moest zij maar zien, dat zij zelf voor zich

en haar twee kinderen den kost verdiende. Tante had haar toen verteld van den heerlijken troost, dien zij en Abdoerahman hadden gevonden in hun gemeenschappelijk gebed en gesprek over den Heiland — en zoo was die buurvrouw er toe gekomen om zich in het verbond te laten opnemen. Nu moest Abdoerahman weer van voren af aan beginnen met alles te vertellen, wat hij van den Heiland wist. Hij moest nu ook haar het wachtwoord des hemels leeren en voortaan zochten zij met hun drieën het aangezicht des Heeren.

Helaas, niet lang mocht die buurvrouw van deze heerlijke samenkomsten genieten. De nog altijd woedende cholera tastte weldra ook haar aan en nam haar weg. Maar zij stierf met den naam van Jezus op de lippen en zoowel Abdoerahman als zijn tante mochten er getuigen van zijn, dat zij met een glimlach op het gelaat zich overgaf in de armen van den Heiland, Die ook haar naar den hemel zou brengen.

Het sterven van die vrouw bracht echter ook aan het licht, dat het vergif van het Christendom reeds veel meer verwoest had dan men had geweten. De dorpspriester was woest op die stervende vrouw en wilde geen hand uitsteken om haar te helpen begraven. Doch de toorn van den dorpspriester kwam vooral neer op Pa Abdoerahman en diens zoon en wee den man, die door zulk een invloedrijk priester zoo gehaat wordt.

Den volgenden dag brachten enkele vrienden de

doode naar haar laatste rustplaats. Abdoerahman en zijn tante hadden de leiding van deze begrafenis. Eerst waren zij bedroefd en verschrikt geweest, toen bekend werd, wat hun zoo vaak en zoo veel genot had verschaft, doch toen was er over hen een bijzondere vrijmoedigheid gekomen en zij hadden openlijk bekend, dat zij reeds lang den God der christenen lief hadden en dat zij Hem dienden met hun gansche hart. Zij hadden natuurlijk ook verteld welk een blijdschap en troost zij in dien dienst van Jezus hadden gevonden. Daardoor was eenerzijds de vijandschap wel toegenomen; doch anderzijds had dit aan enkele anderen de vrijmoedigheid gegeven om zich bij hen aan te sluiten. Dat kleine kringetje van vrienden was het geweest, dat die arme vrouw naar haar laatste rustplaats had gebracht.

Van dat oogenblik af was het dorp in twee kampen verdeeld, in openlijke vijanden en openlijke vrienden van den zendeling.

De vijandschap werd reeds spoedig openbaar. Pa Abdoerahman kwam den volgenden morgen in zijn buffelkraal en vond van een der buffels de pezen door-gesneden. Dat veroorzaakte een ontzettenden schrik, want hoewel niemand wist wie het gedaan en hoe het gekomen was, hij begreep heel goed, dat het een openbaring van vijandschap was, omdat zijn zoon christen was geworden. De buffel moest zoo spoedig mogelijk worden verkocht en geslacht en dat veroorzaakte hem niet alleen groote schade, maar het deed

hem ook groot verdriet, want een Inlander houdt van zijn buffels vaak evenveel als van zijn kinderen.

Door het verlies van dien buffel was hij zoo gedrukt, dat hij in een paar dagen niet in staat was om naar zijn sawah te gaan. Trouwens dat was ook niet zoo erg noodig, want zijn rijst was reeds uitgeplant, en de sawah had dus geen bepaalde verzorging meer noodig.

Hoe ontstelde hij echter, toen hij eindelijk weer eens naar zijn sawah ging kijken. De bamboe, waardoor het water naar de bovenste sawah moest loopen, was doorgekapt en daardoor hadden de jonge plantjes reeds in dagen geen water gehad. Hij behoefde er niet aan te twifelen of heel zijn oogst zou mislukken. Niemand wist natuurlijk hoe dat gekomen was, maar Pa Abdoerahman begreep maar al te goed, wat de oorzaak er van was.

Niet lang daarna vond men een lap, gedrenkt in petroleum, op het dak van zijn rijstschuur. Die lap zeide hem maar al te duidelijk, wat men van plan was. Men wilde zijn huis in brand steken. Ieder, die het hoorde, was verontwaardigd over zulk een slechte daad, doch niemand wist wie het gedaan had.

Pa Abdoerahman wist het echter maar al te goed, al durfde hij geen woord te zeggen.

Weer kort daarna was hij aan het spitten voor zijn huis en vond daar in den grond — o, schrik — een paar kleine poppetjes, geheel vol gestoken met spelden.

Dat ontstelde hem nog meer dan al het voorgaande,

want dit was een bewijs, dat men niet alleen besloten had zijn goederen te verwoesten, doch dat men hem ook naar het leven stond en dat men reeds hulp had gezocht bij de booze geesten om hem te verderven.



Toen gevoelde hij, dat hij iets moest doen om erger te voorkomen. Hij moest nu openlijk toonen, het volstrekt niet met den zendeling eens te zijn en dat deed hij het best door het geven van een slametan (een feest). Hij noodde den dorpspriester bij zich en verzocht hem om dat feest te willen wijden. Hij slachtte een geit,

noodde tal van vrienden en bekenden, van wie men wist, dat zij besliste vijanden van den zendeling waren en gaf toen een groot feest ter nagedachtenis van zijn overleden vrouw. Op dat feest putte hij zich uit in het vertellen van allerlei leelijke dingen van den zendeling en hij liet ook niet na te zeggen, dat hij niets met zijn zoon meer wilde te doen hebben, zoolang deze christen was.

Toen hielden de plagerijen op en werd Pa Abdoerahman weer beschouwd als een goed Mohammedaan.

Doch voor Abdoerahman was van dat oogenblik af de deur van zijns vaders huis gesloten. Hij nam nu voorgoed zijn intrek bij zijn tante en beschouwde dit meer als een winst dan als een verlies.

Was eenerzijds de vijandschap toegenomen, anderzijds had het sterven van die arme vrouw hun ook nieuwe vrienden bezorgd. Ieder mensch verlangt naar rust, vrede en geluk en o, daaraan is het leven van den Soendanees zoo ontzettend arm. Wanneer daar dus iemand is, die vroeger even ongelukkig was als de andere Soendaneezen en die nu niet alleen zegt, maar ook toont, dat hij waarlijk gelukkig is, dan kan men begrijpen, dat men tot zoo iemand gaat en hem vraagt, hoe hij aan dat geluk gekomen is.

Zoo ging het nu ook met den kleinen Abdoerahman en zijn arme tante. Zij beiden hadden met hun vrijmoedig getuigenis andere menschen jaloersch gemaakt en meerderen kwamen tot hen om meer te hooren van dat geluk, dat zij schenen te bezitten.

En als zij kwamen, dan werd de kleine Evangeliebode het nooit moede om telkens en telkens weer te vertellen alles wat hij van den Heiland wist, om hun het wachtwoord des hemels te leeren en om hun te spreken van de heerlijkheid van het gebed.

En dat woord vond weerklank in menig hart. Er hadden geen schokkende bekeeringen plaats, men wierp zich niet openlijk in de liefdearmen van Jezus, men brak nog niet aanstonds met den Mohammedaanschen godsdienst, doch er vielen in de harten van die menschen heel kleine zaadjes van het Evangelie en die hadden langen tijd noodig om wortel te schieten en vrucht te dragen. Gods molens malen langzaam, maar zij malen fijn. Gods werk gaat langzaam, maar het is werk voor de eeuwigheid. God was bezig in dat dorp een groot en heerlijk werk te doen . . . en toch schreef de zending aan het einde van dat jaar naar zijn hoofdbestuur in Holland: „Ik heb dit jaar geen enkelen Soendanees kunnen doopen en daar is nog heel weinig toenadering bij het volk te bespeuren. Zelfs neemt de vijandschap toe en de dessa's, waar ik vroeger gaarne werd ontvangen, zijn nu hermetisch voor mij gesloten. Wel stierf er een vrouw met den naam van Jezus op de lippen en mag ik gelooven, dat zij naar den hemel is — maar meer kan ik van haar ook al niet zeggen.”

Men ziet hieruit hoe onbetrouwbaar die jaarverslagen der zendingen soms zijn, niet omdat dezen de waarheid niet willen zeggen, maar omdat zij zelve de waarheid

niet weten. God werkt vaak zoo in het verborgene en daar zullen voor menigen zendeling nog verrassingen zijn weggelegd, wanneer hij straks in den hemel komt en daar eerst ten volle zal zien, voor hoevelen hij ten zegen was.

HOOFDSTUK IX.

De zendeling ontvangt zijn loon.

De zendeling was geheel hersteld en kon zijn arbeid weer hervatten. Zoo juist had hij het jaarverslag verzonden, waarvan wij zoeven spraken. Het had niet heel bemoedigend geklonken. Zijn hart snakke er naar een zichtbare vrucht te hebben op zijn zwaren en ontmoedigenden arbeid. O, had hij maar geweten, wat daar in de naburige dessa geschiedde, dan zou zijn hart in hem zijn opgesprongen van vreugd, doch hij wist dat niet. Alleen had hij gehoord van het heengaan van Abdoerahmans moeder, doch die eene vrucht had hem schier overal het werken onmogelijk gemaakt. Zijn bestuur vroeg hem ieder jaar om een jaarstaat van de gedoopten in het afgelopen jaar en hij moest telkens dien staat oningevuld inzenden. Dat deed hem pijn en dat maakte hem weleens moedeloos.

Gelukkig dat onze zendeling geloofde aan nog andere staten dan die hij aan zijn bestuur zond. Hij

geloofde aan staten, die door de Engelen werden opgemaakt en die *wel* betrouwbaar waren, want waar de menschen vaak geen vruchten kunnen ontdekken, daar zien de Engelen soms de velden wit om te oogsten.

Die gedachte gaf den zendingeling dan ook kracht, moed en lust om zijn moeilijk werk voort te zetten.

Zoo was hij weer begonnen met zijn school. Hij had nu de hulp van een inlandschen onderwijzer, zoodat hij niet zelf den geheelen morgen les behoefde te geven, want daartoe was hij nog niet in staat. Hij vertelde echter wel zelf de bijbelsche geschiedenis, omdat hij dat als het voornaamste werk van zijn school beschouwde.

Het aantal leerlingen was in het begin evenwel zeer klein. Vele ouders hadden het hun kinderen beslist verboden weer naar de zendingsschool te gaan; al hadden de ouders zelf al geen bezwaar, zij durfden toch niet de vijandschap hunner dorpsgenooten trotseeren. Zoo bleven er maar weinig kinderen op de zendingsschool over.

Onder die weinigen behoorde echter ook Abdoerahman. Nu hij toch door zijn vader was verstooten en door een groot deel van de dorpsgenooten werd gehaat, behoefde hij niet langer zijn liefde voor den Heiland te verbergen. Hij kwam er dan ook openlijk voor uit, dat hij een christen was en vertelde dat aan ieder, die het maar wilde hooren. Het was een lust om te hooren hoe ijverig hij van zijn Heiland getuigde. Met waren

heldenmoed droeg hij de smaadheid van Christus en met de vrijmoedigheid der jeugd verkondigde hij alom, wat hij van het Evangelie wist. De vijandschap in de dessa had velen bang gemaakt, maar hem had zij moed gegeven, zij had hem veel flinker en beslijster gemaakt dan hij anders misschien ooit zou zijn geworden.

De zendeling was één en al verbazing, toen hij van Abdoerahman hoorde, wat er in zijn dessa was gebeurd en hoe het Evangelie daar ingang begon te vinden. Dat Abdoerahman christen zou worden had hij wel reeds lang verwacht, doch dat hij zulk een aanwinst was voor het koninkrijk Gods, dat had hij nooit durven denken. In dien jongen zat een evangelist van het edelste soort, juist zooals men ze in de Soendalanden zoo noodig had. De zendeling nam zich dan ook voor hem goed in het oog te houden en aan hem bijzondere zorg te besteden, om hem zoo mogelijk later tot helper te laten opleiden. Intusschen zou Abdoerahman voortgaan in de dessa van zijn Heiland te getuigen en hoe meer hij op school leerde, des te degelijker zou dat getuigenis worden.

De vruchten van dat getuigen bleven niet uit en konden ook niet uitblijven.

Naast de school had de zendeling een apotheek en daar kwamen des morgens de zieken bijeen, om door hem behandeld te worden. Kwamen er vroeger soms 30 tot 40 per dag, na het uitbreken van de cholera was hun getal zoodanig geslonken, dat er vaak slechts

enkelen kwamen, niet omdat er nu minder zieken waren dan vroeger, maar ook alweer omdat de dorps-priester overal tegen den zendeling had gewaarschuwd. Men durfde niet meer komen, ook al leed men soms ondraaglijke pijnen. Uit de dessa van Abdoerahman was reeds lang geen enkele zieke meer tot den zendeling gekomen en wij weten wel, wat daarvan de oorzaak was.

Daarin kwam echter nu weer verandering. Wanneer er een zieke in de dessa was, gebeurde het niet zelden, dat men Abdoerahman vroeg hun bemiddelaar bij den zendeling te zijn en hem om medicijnen te willen vragen. Natuurlijk deden zij zulk een verzoek nooit tevergeefs. Abdoerahman vertelde den zendeling dan zoo nauwkeurig mogelijk, wat den menschen scheelde en de zendeling zeide dan hem hoe die menschen moesten worden behandeld. Zoo werd hij de schakel tusschen zijn dorp en den zendeling.

En ook werd hij de schakel tusschen zijn dorp en den hemel, want nooit bracht hij ergens medicijnen of hij getuigde ook van zijn Heiland. Uren en uren kon hij bij de zieken zitten praten en de liefde, waarmede hij sprak, liet nooit na een weldadigen invloed uit te oefenen op de menschen, die hem hoorden. De haat tegen het Christendom werd dan ook hoe langer hoe minder en men begon er naar te verlangen den kleinen jongen te zien komen en te hooren vertellen.

Doch een jongen van even tien jaar kon natuurlijk niet altijd duidelijk genoeg vertellen, wat de menschen

mankeerden, het was vaak noodig, dat de zieken zelf bij den zendeling kwamen.

Eerst kostte het heel wat inspanning om dat gedaan te krijgen, maar weldra gelukte het toch om enkele zieken mede te nemen naar de apotheek en toen het



ijs maar eenmaal gesmolten was, ging het hoe langer zoo gemakkelijker.

Niet zelden gebeurde het dan, dat de kleine man aan het hoofd van vijf, zes zieken de reis maakte van zijn dessa naar de apotheek van den zendeling en daar als hun woordvoerder optrad.

Die knaap werd voor de zending werkelijk van onschatbare waarde. Hij opende langzamerhand weer de dessa's, die eerst zoo hermetisch gesloten waren geweest en voor zijn warm getuigenis van den Heer

gingen weldra ook de harten der menschen open.

De dorpspriester zag dit natuurlijk met leede oogen aan, doch hij gevoelde zich nu niet meer opgewassen tegen de steeds toenemende genegenheid jegens den zendeling en al was zijn haat niet minder fel dan vroeger, hij durfde zich nu niet meer zoo openlijk te verzetten.

Weldra werd de zendeling ook weer geroepen bij ernstige zieken in de dessa en een paar zeer merkwaardige genezingen waren oorzaak, dat hij al heel spoedig kon komen, waar hij wilde en dat men hem overal weer als een vriend ontving en met aandacht naar hem luisterde. Op zijn reizen door het dorp was Abdoerahman steeds zijn trouwe metgezel. God had het gewonnen van Satan, het licht van de duisternis, de liefde van den haat.

En nog een andere overwinning werd behaald. Pa Abdoerahman liet aan zijn zoon weten, dat hij wel weer thuis mocht komen, ook al was hij een christen. Zijn vader verlangde reeds lang naar zijn terugkomst. Was hij niet zijn eenige zoon? Hij moest dus spoedig terugkomen en weer het kind zijns vaders zijn, en als hij te veel van zijn tante hield om haar te verlaten, dan moest hij haar maar medebrengen. In het huis zijns vaders was ook nog wel een plaatsje voor de zuster van diens overleden vrouw.

Zoo geschiedde dan ook en weldra was Abdoerahman met zijn tante weer in het huis zijns vaders.

HOOFDSTUK X.

De Soendaneesche hemelling.

De cholera was zoo goed als uitgewoed en de menschen begonnen weer wat ruimer adem te halen. Wel kwam nog hier en daar een enkel geval voor, doch deze werden steeds zeldzamer en nu de regens flink doorkwamen, mocht men hopen, dat de ziekte weldra geheel zou verdwijnen. Nu eerst begon men te gevoelen hoe velen er werden gemist. Bijna geen gezin was er, waar niet enkele leden ontbraken. Hier was een vader, daar een moeder, daar beide ouders of enkele kinderen weggerukt door den wreeden dood. Voorwaar, de dood had dit jaar een rijken oogst gehad. Is de oogsttijd in de Soendalanden een vroolijke feesttijd, de oogsttijd van den dood had overal jammer en ellende gebracht en menig gezin geheel verwoest of uit elkaar gescheurd.

De Soendanees houdt er echter niet van om lang te treuren over dingen, die nu toch eenmaal niet te verhelpen zijn en hij heeft een bijzondere gave om zich over zijn leed heen te zetten.

Men geraakte ook nu spoedig aan de ellende gewoon en het leven in de dessa ging weer zijn geregelden gang, de man ging weer naar zijn sawah en de vrouw stampte en kookte weer de rijst en babbelde weer met de bureu.

Maar juist omdat men er zoo geheel niet op verdacht was, maakte het bericht zulk een geweldigen indruk, dat in het huis van Pa Abdoerahman de cholera weer een nieuw slachtoffer had gemaakt.

Dat slachtoffer was Abdoerahman.

Gisteren avond was hij thuis gekomen van een zieke, waar hij lang had zitten praten en was toen terstond naar bed gegaan, omdat hij zich erg onwel gevoelde. Hij kreeg ijskoude voeten, kramp in zijn kuiten en hij begon geweldig over te geven. Toen was het voor niemand meer een vraag, wat hem eigenlijk scheelde, want men kende de verschijnselen van cholera nu maar al te goed.

Nog laat in den avond had men om den zendeling gezonden en deze was terstond gekomen en had den geheelen nacht met den dood geworsteld om hem deze prooi te ontrukken. De zendeling kon het zich maar niet indenken, dat dit jonge, zoo veelbelovende leven hem zou worden ontnomen. Hij had zich wel gaarne een hand willen laten afkappen of een ander offer willen brengen, wanneer hij dezen jongen had mogen behouden. Het was niet een dokter, die met den dood worstelde om het behoud van een patiënt, maar een vriend, die streed om het behoud van zijn vriend, een vader, die bad om de redding van zijn kind. „O, God! wat gaat Gij nu toch doen, ik kan dezen helper niet missen” — zoo klonk het in zijn hart en de man, die in den laatsten tijd zoo vele teleurstellingen reeds had

doorgemaakt, dreigde te zullen bezwijken van smart, nu dit offer van hem werd geëischt.

Alles werd dan ook beproefd om dit bedreigde leven te redden. Abdoerahmans kuiten werden gewreven met Kajoepoetholie en verwarmd met zakken warm zand, zijn hart werd aangezet met een opwekkenden drank, een oplossing van keukenzout in water werd hem onder de huid gespoten en ieder kwartier werden hem enkele druppels camphora rubini ingegeven. Alles werd beproefd doch niets mocht baten.

Ook het allerbeste middel werd beproefd — het gebed. De zendeling knielde naast de bank, waarop Abdoerahan lag, neer en daar was wel geen dwingen in zijn bidden om uitredding, maar daar was toch wel het vastgrijpen van God en het vasthouden aan God als van een man, wien het heilige ernst is met de zaak, waarvoor hij komt.

„O, dierbare Heiland! Ik kan, neen ik kan dit kind niet afstaan. Gij hebt mij dezen knaap gegeven als een loon op mijn arbeid, Gij kunt met hem nog zoo-veel hier doen, o, laat mij hem mogen behouden, o, geef hem mij terug. Gij hebt hem reeds vroeger van den dood gered, red hem ook nu. Ik kan hem niet missen”

Zoo bad hij in zijn worstelen om het behoud van dit veelbelovende kind doch het was alsof hij in zijn hart dezelfde woorden hoorde, die God eenmaal tot Mozes sprak, toen deze Hem bad om in Kanaän

te mogen komen: „Spreek mij niet meer van deze zaak.”

De zendingeling stond op van zijn knieën. Hij mocht ernstig bij God aanhouden in het gebed, maar dwingen mocht hij niet. Hij moest ook deze teleurstelling dragen en stil zijn.

En Abdoerahman?

Ach, in de eerste uren van zijn lijden had hij het erg benauwd gehad. Daar was over hem gekomen die ontzettende angst, die zoo vaak optreedt bij choleralijders. En dan, hij was nog maar tien jaar oud en het was dus heusch niet te verwonderen, dat hij aan het leven gebonden was en tegen het sterven opzag. Welk kind hangt niet aan het leven en is niet bang voor den dood? Hij had dan ook van harte medegebeden met den zendingeling om zijn behoud. Dat losmaken van de banden, die hem aan het leven bonden, deed hem pijn.

Toch mocht hij bemerken, dat, hoe lossier hij van het leven werd, des te meer werd hij met het sterven verzoend. Sterven wilde immers voor hem zeggen: naar Jezus gaan, dien hij zoo lief had. Sterven wilde immers zeggen: naar den hemel gaan om volle zaligheid te smaken. Sterven wilde immers zeggen: zijn lieve moeder weer te zien en dan voor altijd met haar, met zijn buurvrouw en met al de zaligen den Heiland te danken voor Diens liefde. Het sterven mocht dan al bitter zijn, het leidde tot de hemelsche zaligheid. Hij kende nu niet alleen het wachtwoord des hemels, maar hij wist

reeds veel meer dan dat. Hij wist, dat zijn zonden door den Heiland waren vergeven en dat er ook voor hem een plaats in den hemel was bereid, waar Jezus en moeder hem wachtten.

Langzamerhand kwam er over hem een groote kalmte. Hij begon naar boven te zien en dat maakte alles voor hem licht. Hij werd los van het leven en begon naar den hemel te verlangen.

En ook in het hart van den zendeling werd het langzamerhand rustiger. Het was voor hem wel hard dezen jongen, die hem zulk een trouwe helper was, te moeten missen, doch het was toch ook wel heerlijk zulk een paarl te mogen hechten aan des Heilands Middelaarskroon. Hij misgunde den armen Soenda-neeschen jongen de zaligheid des hemels niet.

Van alle zijden kwamen vrienden en kennissen eens naar Abdoerahman kijken. Nu bleek het eerst recht hoevele vrienden hij had en hoe noode men hem zag heengaan. Die kleine buffelhoeder van weleer was voor velen een trooster en onderwijzer geweest en de tranen, die werden vergoten in Pa Abdoerahmans woning, zeiden meer dan de schitterendste lofredenen hadden kunnen doen. Aller oog was onafgebroken op den stillen lijder gericht en schier in aller hart werd de vraag gehoord: „Is dat sterven?” Men had in den laatsten tijd in het dorp vele menschen zien sterven, maar zulk een sterfbed zag men nog nimmer. Veel sprak de lijder niet, daar was hij te zwak en te moe

voor, doch hij lag maar stil te wachten totdat Jezus hem halen zou en het was alsof de hemel reeds nu zijn glans over hem wierp, want zijn gelaat sprak van stillen vrede en hemelsch geluk.

„Nog eens van Golgotha vertellen” — fluisterde hij den zendeling toe, na geruimen tijd van doodsche stilte. „Nog eens van Golgotha vertellen en van het



Kruis en van Jezus” — herhaalde hij met heesche stem.

Dat was echter gemakkelijker gezegd dan gedaan. De zendeling gevoelde zich op dat oogenblik niet in staat aan dat verlangen te voldoen. Zijn gemoed was te vol, om bij dezen stervenden jongen kalm de geschiedenis van Golgotha te kunnen vertellen. Hij wilde echter het verzoek niet afwijzen en daarom nam hij zijn Soendaneesch Evangelie van Lukas uit den

zak, dat hij met zooveel inspanning had leeren lezen en begon toen langzaam en zoo duidelijk mogelijk te lezen uit het 27ste hoofdstuk van het 33ste vers af.

Toen hij aan het 43ste vers was gekomen en langzaam, woord voor woord, las: „En Jezus zeide tot hem: Heden zult gij met Mij in het paradijs zijn” — deed Abdoerahman op eenmaal de oogen open, keek nog eens de kamer rond, zag lang en vriendelijk den zendeling aan en riep toen met inspanning van al zijn krachten . . . „Ja . . . Heer! . . . ik . . . kom.”

Dat waren zijn laatste woorden. Wel klopte het hart nog en hijgde zijn borst, maar het bewustzijn was verdwenen en langzaam werd het ademen flauwer en eindelijk stond het hart, dat zoo warm voor den Heer, den zendeling en velen uit de dessa had geklopt — geheel stil.

Abdoerahman was door Jezus thuisgehaald naar den hemel.

Het was alsof er Engelen zweefden door de kamer en alsof het geklapwiek van hun vleugels werd gehoord.

O, nu had de zendeling een mooie gelegenheid gehad om tot die menschen te spreken van Jezus en te wijzen op wat Abdoerahman in Hem gevonden had.

Maar hij deed het niet. Hij kon nu niet spreken, zijn gemoed was te vol. Trouwens, God zelf had hier gesproken en dan moet de mensch zwijgen.

De zendeling stond op, drukte enkele van zijn beste kennissen zwijgend de hand en ging toen heen. Hij

was doodelijk vermoeid van het waken van dien nacht, doch meer nog dan zijn lichaam had zijn ziel thans behoefte aan stilte en rust en die vond hij het best op zijn knieën in zijn studeerkamer.

Des avonds was hij echter weer bij Pa Abdoerahman in huis. Zou hij thuis blijven, nu zijn vriend en helper naar zijn laatste rustplaats werd gebracht? Neen, dat wilde en mocht hij niet, want had hij 's morgens niets kunnen zeggen bij het sterven van zijn vriend, over diens graf moesten de woorden van opstanding en eeuwig leven weerklinken.

Nu vierde de hemel oogsttijd in de Soendalanden en die heerlijke oogst was waard om met groote dankbaarheid en blijdschap te worden herdacht. De Soendaneesche hemelling werd heden gekroond en bij die gelegenheid mocht de dienstknecht des hemels niet zwijgen, maar moest hij spreken van Gods groote liefde, ook voor den Soendanees.



INHOUD.

Hoofdst.	Bladz.
I. Het land van Abdoerahman	5
II. Met de buffels naar de sawah	11
III. Een zendeling in de buurt	20
IV. Voor het eerst in de dessa	28
V. Naar school	43
VI. De Cholera	51
VII. Moeder ook al	58
VIII. De kleine evangeliebode	67
IX. De zendeling ontvangt zijn loon	77
X. De Soendaneesche hemelling	83
